

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

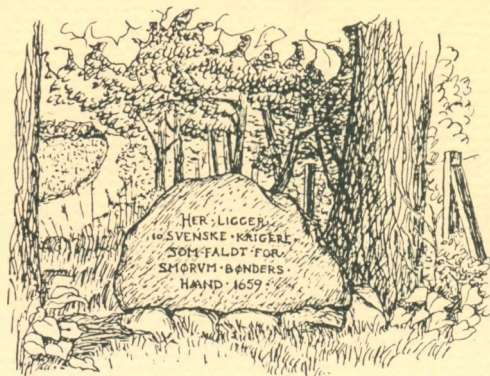
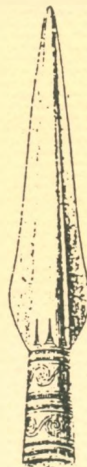
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

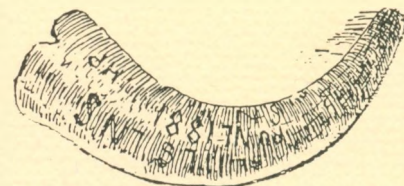
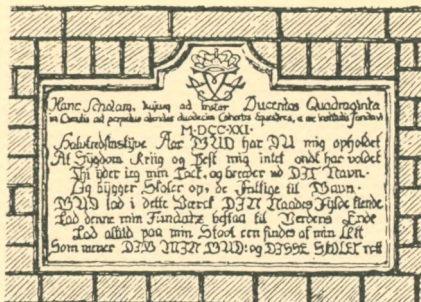
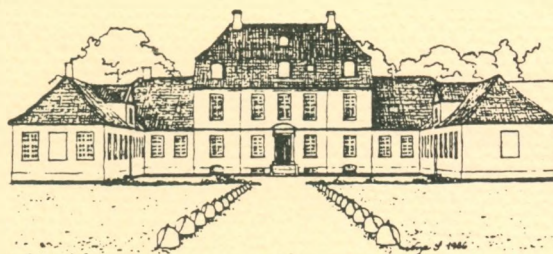
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ISSN 0905 8834

Årsskrift 1996 Ledøje-Smørum Historisk Forening og Arkiv

**Årsskrift 1996
Ledøje-Smørum
Historisk Forening
og Arkiv**

Udgivet af foreningen

Foreningens bestyrelse

Formand:	Steen Asger Jensen	44 65 03 09
Næstformand:	Bodil Smith	44 65 02 36
Kasserer:	Inge Winther	44 97 68 08
Sekretær:	Poul Clemmensen	44 97 74 95
	Anni Pedersen	44 65 47 20
	Bjarne Mansachs	44 66 02 69
	Inger Andersen	44 66 10 34
Suppleant:	Jytte Ziegler	44 97 96 16
Revisorer:	Elin Jacobsen	44 68 04 32
	Niels H. Rank	44 65 19 00
Suppleant:	Nelly Axelsen	44 97 10 36
Redaktion & Layout	Rita Holm	44 65 36 44

Lokalhistorisk Arkiv

Adresse:	Smørum Bygade 35, Smørumovre, 2765 Smørum
Telefon:	44 97 11 67
Åbningstid:	1. torsdag hver måned 19.30-21.30 Hver torsdag 10.00-13.00 1. søndag i hver måned
13.00-16.00	2. lørdag i hver måned 11.00-13.00
Arkivarer:	Rita Holm 44 65 36 44 Aase Thygesen 44 97 56 45 Edla Nikolaisen 44 97 51 95 Nelly Axelsen 44 97 10 36
Tryk:	ABC-tryk 44 97 10 80

Hvor intet er anført er billederne fra arkivet.

Indhold:

Forord	3
Hovelund	4
Barndommensland	8
"Dramaten"	12
Sogneforstanderskabet 1843	19
Og det var et Amagergilde	22
Kalkmalerierne i Smørum kirke	26
Svenskestenen	29
De drog ud	36
Arkivet	39
Lokalsamlingen	39
Sponsorer	40

Forord

Kære læser.

Kulturbyåret er ved at klinge ud. Det nåede også Ledøje-Smørum. Der er flere, der ved lidt mere om de kulturelle værdier i vort område end året før, og det kan vi kun være tilfredse med. Oplysning er en evig proces. Vi bliver aldrig færdige, bl.a. fordi vor viden vokser støt. Brik føjes til brik. En lille særudstilling om middelalder voldstedet Smørholmen har været fremvist i Smørum gl.Skole fra den 22.juni og til oktober. Vi havde lånt originalgenstande af Amtsmuseumsrådet. Genstandene var fundet sidste efterår under prøveudgravningerne. Dejligt at kunne fremvise fundene så tæt ved fundstedet. En ny brik er føjet til. I dette efterår har vi satset på at give vore tilbud et nyt indhold og en ny form.

Et fællesarrangement med kunstforeningen er det blevet til. Emnet var kalkmalerier, og de skal ses på stedet. Ballerup og Smørum kirkers kalkmalerier blev levende gennemgået af Birgitte Munch Thye, der dagligt virker som præst i sognene. Aftenen blev fulgt op at et tilbud om selv at prøve sig i det svære fag.

Det næste »foredrag« blev naturligvis en tur til Ole Rømer Museet, hvor vi fik en spændende gennemgang af Tycho Brahe-udstillingen.

Efterårets store tur gik til købstaden Køge. En kold men interessant tur. Vort foreningsmæssige arbejde rækker altså lidt længere end kommunegrænsen. Et lokalhistorisk arbejde er også udtryk for et bredt interessefællesskab. Et forum at mødes i, et sted at møde

mennesker, som man kan dele sine interesser med. Der har været mange tilbud til kulturelt interesserede mennesker i 1996. Vi har kunnet mærke det på besøgstillene. I iver for at tilbyde aktiviteter har tilbuddene i 96 måske været for mange, hvor vi ser samlet på det.

Arkivet har fortsat sit store og solide arbejde. I arkivet er samlet den viden som er tilgængeligt i vor kommune. Mange, der besøger arkivet i Smørumovre, overraskes over, hvor megen viden der findes der. Brug lokalarkivet, jeg ved, at arkivets medarbejdere meget gerne vil hjælpe.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at sige tak til alle, der har vist interesse for det lokalhistoriske arbejde i 1996.

Tak til personalet i arkivet, til bestyrelsesmedlemmerne og til årsskriftets trofaste redaktør, der nok engang har lagt et stort arbejde i udgivelsen af dette skrift.

Til vore medlemmer og vore øvrige læsere ønskes god fornøjelse med læsningen og en rigtig glædelig jul samt et godt nytår.

Steen Asger Jensen

Foto: Udsnit af udskiftningskort 1789 for Hove

Hovelund

af Rita Holm

Hovelund var tidligere en meget gammel tilgroet lund, som i flere hundrede år lå til fri afbenyttelse for Hoveby. Men da svenskerne i 1658-59 hærgede Københavns amt blev Hove by jævnet med jorden og lunden stærkt beskadiget på grund af svenskernes træhugst. Efter krigsafslutningen begyndte Hove bymænd i april 1660 at bygge byen op igen og sandsynligvis måtte de fælde træer på lunden til husbygning. Andre steder i Københavns amt var byerne også blevet helt eller delvis ødelagt og skove og bevoksninger led samme skæbne.

I årene efter fortsatte bønder og husmænd med at fælde træer i Københavns amt og egnen blev ret skovfattigt. Også Hove bys befolkning fortsatte med at fjerne ris og krat til husholdningen og lod deres kreaturer og svin finde føde i Lunden.

Skovhugst

Hoveby og dens jorde, samt Hovelund var fæstegods under Vartov Hospital og tilhørte Københavns Fattigvæsen. Godset blev administreret af hospitalsforstanderen på Vartov Hospital og i marts 1689 sendte han en synsmand til lunden og denne rapporterede til hospitalsforstanderen at Lunden var i en ringe forfatning. Overalt var tjørneris og hassel afhugget og bortført og de små græslysninger var ganske oprodet af svin, der søgte efter olden.

Synsmanden Kristen Sørensen forklarede videre, at ikke langt fra udgangen fandt han en dyng af hugget tjørneris og hassel, der var ca. seks vognlæs. Ved af udspørge folk fik han kendskab til, at det var Peder Poulsen som havde ladet det af hugget i Lunden, idet han skulle bruge det til gærder rundt om gården. Synsmanden forbød derefter alle bymændene incl. Peder Poulsen at af hugge eller lade noget bortkører fra Lunden. Det blev dem også forbudt at lukke svin ind i Lunden for ikke at få de unge træer rodet op og ødelagt af svinene. Fravigelser fra dette forbud ville blive straffet.

I maj kom Kristen Sørensen igen og ved ankomsten til Hovelund var alle bymænd mødt op. De fulgte ham ind i Lunden, men kort efter så han først to unge egetræer, der var hugget helt om nede ved roden. Dernæst en tønde tyk egestamme ligeledes hugget om ved roden og længere inde fandt han endnu en eg, som var hugget om og en anden, der havde fået af hugget toppen. Ligeledes var græsløstningen oprødet af svin, men denne gang endnu værre og den forrige bunke tjørneris og hassel var blevet fjernet. Kristen Sørensen spurgte vredt tre gårdmænd om de havde hugget de træer, som var fjernet fra deres lodder. Hver gårdmænd i byen havde en jordlod i Lunden. Der var ingen der svarede, men så trådte bondefogeden Rasmus Olsen frem - han var en slags tilidsmand for fæstebønderne i Hove. Rasmus Olsen forklarede at siden Arild tid havde gårdene haft ret til at hugge ris og hassel til husholdningen i Hovelund. Kristen Sørensen fastholdt sit forbudt og Rasmus Olsen fastholdt fæstebøndernes rettighed. Kristen Sørensen gav op og forlod Hove.

Anklaget for skovtyveri

Få dage efter blev alle bymænd indkaldt til retten og den 27 maj mødte de alle, hvor Rasmus Olsen fremlagde et skriftligt forsvar. Heri bedyrede han, at han altid havde hugget brændsel på sin lod i Hovelund uden at det var blevet påtalt og at han havde ret til det ifl. sit fæstebrev. Desuden ville han bevise at Hovelund var i en bedre forfatning nu end da han overtog

sin gård. Angående svinenes roderi så havde han altid ringet sine svin (svinene havde ring i næsen), så de havde ikke forårsaget nogen skade i lunden.

De andre Hovebønder fremlagde også deres skriftlige svar, hvori også de bedyrede at det var deres rettighed at hugge brændsel i lunden og at deres lodder nu var bedre bevokset end da de overtog deres gårde. Dog vidste de at der sidste vinter var bortkommet noget på to lodder, men da alle kunne komme over isen fra nabokommunen ved nattetide, måtte det være forsvundet ad den vej. De påstod endnu engang at de var ganske uskyldige også i den af huggede ege, hvori der var en storkerede, det var sket om natten uden deres viden.

Peder Poulsen fortalte at da han og Adser Madsen opdagede den af huggede ege med storkereden, frygtede de at den ville blive bortstjålet, hvorefter de kørte den hjem på to vogne. De to bønder tilbød nu i retten at betale for det træ, de havde kørt hjem. Peder Poulsen bad om at han ikke blev straffet for det han havde ladet hugge på sin lod og kørt hjem. Bønderne fra lagde sig ansvaret for skovens oprøderi, idet de mente at det måtte være fremmede svin, da alle svin i Hove var ringet. Peder Poulsen mente nok at hans svin en enkelt gang uden hans vilje var kommet ind på lunden, men han havde ladet dem hente straks. Hospitalsforstander Frederik Dreyer, der selv var mødt i retten, krævede at bønderne blev frataget deres lodder, idet han mente de havde forbrudt deres rettigheder.

Hovebønderne bad nu retten om at udskyde sagen, da de ville samle beviser. Det efterkom retten og de fik tre uger til at indsamle yderligere oplysninger.

Retssagen,

Den 8 juli mødte parterne igen i retten. Hoveby havde fået Rasmus Andersen fra Hedehuset til at føre deres sag og udover det havde de indkaldt otte vidner.

Foto: Postkort fra ca. 1955 af Hove Gadekærvej.

Frederik Dreyer protesterede og mente at han ikke havde givet tilladelse til at hans fæstebønder kunne anskaffe sig een til at føre sagen - normal førte en godsejer også kaldet husbonde alle sager som deres fæstebønder blev indblandet i - men Rasmus Andersen gjorde retten opmærksom på at dette var en sag mellem husbonden og hans fæstebønder.

Retten tillod dette og sagen gik videre og nu fremstod Mads Hansen og fortalte at han huskede at i 30 år havde Hovebønder græsset deres kvæg i lunden og lunden var nu bedre bevokset end før. Jens Mortensen fra Veksø sagde at han mindes at Hovebønderne i 56 år havde haft Hovelund til deres gårde og at lunden var langt bedre idag end dengang. Men han havde engang set, at 5 eller 6 fiskebåde fra omrørte Lund var sejlet bort med ris og tjørne til Gundsømagle. Nu blev sagen igen udsat fordi Hovelund skulle synes.

Ude på Hovelund blev først Lennart Jørgensens part undersøgt. Den var så tyk med tjørn, hassel og steneg, så ingen knap kunne tvinge sig igennem. De viste

sig at næsten alle lodder var tæt bevokset at uigenemtrængelig tjørne og hassel, men et par steder var der hugget en gren hist og her.

De mødte igen i retten og de otte mænd aflagde vidnesbyrd om at lunden var tæt bevokset, men vejen, som var hugget gennem lunden fra broen til aalen, var den største skade.

Så blev Rasmus Olsen igen afhørt, om han ikke havde set hvem der havde fjernet det træ, der var afhugget. Rasmus Olsen forklarede at lunden var så tyk, at man havde svært ved at færdes der, derfor kunne det være vanskeligt at se om nogen havde hugget (fældet)træ og hvis nogen om vinteren havde båret det over den frosne å, havde han intet set. Dreyer blev ved med at udspørge og irettesætte Rasmus Olsen og tilsidst blev det ham for meget, Rasmus bad retten om at blive fri for Dreyers irettesættelser for, han havde altid med flid og troskab forrettet sit betroede fogedhverv.

Domsafsigelsen

Ved afsigelse af dom i sagen blev den kgl.skovforordning af 10 sept 1687 lagt til grund for domsafgørelsen. I den står der iflg 17.post at ingen må hugge gærsel og ris uden tilladelse (udvisning) og på mange af de gamle skøder står der endnu at ejeren har ret til udvisning fra skoven.

Yderligere siger den 33.post i samme forordning at hospitalsskove skal bruges?, plantes og forbedres. Derfor fik Hovebymænd påbud om at erstatte de bort-hugne træer, betale sagens omkostninger og desuden i fremtiden ingen grene eller ris lade hugge uden tilladelse fra hospitalsforstanderen.

Uden tvivl har Hovebymænd haft ret i at de altid har hugget hassel og tjørne på Hovelund, men de nye love respekterede ikke gamle hævdvundne traditioner og derfor tabte Hove bymænd sagen. Retten til stadig at græsse deres kvæg blev der ikke rørt ved og da gårdene omkring 1800-tallet begyndte at gå over på private hænder fulgte lodderne i Hovelund med, de hørte til gårdene.

Rasmus Olsen blev dog så vred over sagen, at han søgte om en fæstegård i Klovtofte og flyttede med sin familie dertil.

Sagen fra 1689 fik yderligere den konsekvens at der blev ansat en opsynsmand og bygget et hus på Hovelund. Det blev starten på den lille bebyggelse vi idag ser på Hovelund.

Kilder:

Vartov hospitalsarkiv (Kbh.Stads)

Jørgensen, J.P.: Historiske optegnelser om Ledøje Smørum sogne.

Barndommens land

Foto: Øbakkegård ca. 1916.

af Bente Schmidt f. Tønnesen

Mit barndomsland var Øbakkegård, hvor jeg blev født i 1923. At vokse op på en stor gård i 1920-30'erne var nok lidt anderledes end det er i dag.

Øbakkegård den gang var jo nok lidt af en blandet forretning med dyrkning af diverse afgrøder samt dyrehold af alle slags.

Det var før mekaniseringen rigtig satte ind, og før begrebet maskinstationer var opfundet. Anskaffelse af en ny traktor eller selvbinder var noget af en begivenhed.

Pasningen af en så blandet bedrift krævede mange mennesker, både karle og piger, ja, der var sandelig også noget der hed landvæsenselever og husholdningslever.

At være karl på landet den gang var nu ikke nogen luxustilværelse. Jeg husker karlekamrene. På Øbakkegården var der to med hver tre senge, et klædeskab og et vaskestativ. Kakkellovn var der naturligvis, men det var vist også alt. Og alligevel husker jeg karlene som nogle søde og fornøjelige mennesker.

Pigeværelserne var anderledes hyggelige, det var altid godt at slå sig ned hos en af pigerne og få sig en sludder.

Midt på gårdspladsen stod et stort valnøddetræ - et dejligt klatretræ, og hvis man trængte til at være lidt alene også et dejligt gemmested; det havde tillige den fordel, at man kunne følge med i hvad der foregik på gårdspladsen. Engang havde vi blandt karlene to bornholmske brødre, der bestemt ikke altid var de bedste venner. At sidde gemt i valnøddetræet og høre de to brødre skændes var til stor morskab - man forstod ikke et kuk.

En anden fornøjelse var at stå på aljebholderen og smide sten ud i mergelgraven (den eksisterer ikke mere), men en dag var jeg så fiks at lade stenen blive liggende og selv ryge ud i mergelgraven, det har nok været i den kolde årstid, jeg havde i hvert fald vinterfrakke på. Så hvis ikke forkarlen Knud havde været i nærheden og var sprunget ud og havde hevet mig i

land, og en af pigerne hurtigt havde puttet mig i et varmt bad, ja så havde jeg nok ikke siddet her i dag.

Og så var der selvfølgelig alle dyrene.

Køer - efter min erindring har der vel nok været et halvt hundrede stykker malkekvæg plus diverse båse med kalve. Men kostalden blev passet af en fodermester med familie, der boede i et af husene øverst i alléen.

Grise - min far fik bygget en ny svinestald, men hvor mange grise der var, husker jeg ikke. Men det har nok ikke været nogen god forretning, for jeg husker, at min far har fortalt, at han i en periode » måtte binde en tier i halen af hver gris, der blev solgt til England«.

Heste - Ja, der var arbejds-, køre- og rideheste. Vi børn havde såmænd også vores egen lille pony med tilhørende vogn, som vi kunne køre rundt i. Dertil kom diverse fjerkræ og selvfølgelig hunde og katte.

Høsten

Så der var altid nok at se til. Men mest travl var naturligvis høsttiden, hvor alle folk var i marken. Det startede med, at de store selvbindere forspændt tre heste spyede det ene neg ud efter det andet. Derefter var alle store som små med til at slæbe neg sammen. Det var nu ikke altid lige sjovt at gå rundt på en stubmark, ens ben kunne godt være noget forrevne efter sådan en dag. Men synet af en gylden stubmark, hvor kornet står i traver i aftensolen, ja det er nok det smukkeste syn der findes.

Når så kornet var tørt, skulle det køres hjem, og at få lov til at sidde højt på et kornlæs var en ren svir. Derefter blev det store tærskværk kørt i stilling. Jeg kan endnu fornemme luften på gårdspladsen, når der blev tærsket, lugten af støv og korn. Og selvfølgelig sluttede høsten med » et gilde og en dans«.

Og når så kornhøsten var overstået, kom bær- og frugthøsten. En meget travl tid for pigerne i køkkenet. Der blev syltet og henkogt i stor stil, der skulle jo meget til en så stor husholdning.

Foto: Hans Poul Tønnesen ca. 1916.

Den dejlige juletid.

Når alt det og senere roehøsten var overstået begyndte julen at nærme sig. Den skulle forberedes i god tid, og startede med slagting af et par grise. Selvfølgelig foregik i vaskehuset i røg og damp. Da der ikke var hverken køleskab eller fryser, blev alt dels henkogt, dels saltet ned i store sulekar i kælderens.

Og så blev der bagt efter alle kunstens regler, til alle kagekasserne var fulde. Et andet sikkert tegn på, at julen nærmede sig, var når pastor Grothe selv kom spadserende op til gården for at bede far om at synge i kirken juleaften, hvad han naturligvis gjorde med glæde.

Selve juleaften foregik meget traditionelt med risengrød, flæsketeg og æblekage til alle. Efter middagen samledes alle hjemmenværende i spisestuen til det store juletræ, og med mor ved flyglet gik alle hånd i hånd omkring træet og sang de kendte julesalmer, bagefter var der gaver til alle.

Vinter og sne

Nogle vintre gik vi til dans på Smørum kro og måtte køres frem og tilbage. Anderledes var det når vi gik til gymnastik eller folkedans i (Ledøje)forsamlingshuset, der måtte man gå frem og tilbage. Men alléen, fra Ledøje ud til Øbakkegården, der dengang bestod af store træer, kunne være ret afskrækkende at gå hjem ad en mørk og blæsende vinteraften. Derfor blev en af karlene eller pigerne sendt afsted for at hente os. Nogen gange sang vi af fuld hals hele vejen hjem for at jage de onde ånder væk, andre gange fortalte vi hinanden spøgelseshistorier, jo mere det stormede, des uhyggeligere blev historierne. Ja, så var det godt at komme hjem til et varmt og lyst hus og et glas mælk og en kage inden sengetid.

Jeg synes altid der var sne om vinteren dengang. I hvertfald blev der bygget mange snemænd og snehuler. Jeg kan da også huske, at der har været arrangeret skovture i kane. Så blev der lagt halm i bunden af den store mælkekane, og der sad så alle mand under lune dækkener, hvorefter turen gik til Skovlyst i Hareskoven. Dertil gik i øvrigt også de årlige sommerskovture.

Foto: The i haven.

Så kom fastelavn, hvor det i øvrigt også altid var koldt. Karlene - red fastelavn i by - rundt til alle gårdene, og alle børnene fra hele byen gik samlet rundt og raslede ind til en fastelavnfest i forsamlingshuset. På Øbakkegård blev der slået katten af tønden ude i den store lade, og tønden var altid fyldt med appelsiner.

Sommeren på Øbakkegård

Sommertiden var altid varm og solrig. Så var der eftermiddagste under det store æbletræ i haven. Engang fik vi en ged. Den kom såmænd kørende i taxa fra København. Den havde optrådt i et cirkus, og skulle nu ud på landet og have det godt. Det kunne hænde, at et omrejsende cirkus kom til byen, så blev det store telt slået op på engen øverst oppe i alléen. Selvfølgelig så vi cirkusforestillingen. Men det jeg i dag husker bedst, var de børn, der fulgte med cirkusset, de skulle jo i skole. Men på grund af den omflakkende tilværelse, blev det kun til 2-3-dage i hver skole. Vi fastboende syntes, at de børn var utrolig dumme. Vi vidste ikke bedre.

1.Elenora Cortsen, 2.Else Schultz, 3.Petra Nielsen, 4.Bente Tønnesen(artiklens forfatter) 5. A.V.Hermann,lærer, 6.Else Nielsen, 7.Erik Skaaning, 8.frk.Poulsen, 9.Norma Hansen, 10.Anna Øhrgaard, 11.Ester Olsen, 12.Viola Kortsen, 13.Dagny Jørgensen, 14.Else Kristensen, 15.Iris Villadsen, 16.Poul Nielsen, 17.Helge Nielsen, 18.Karlo Jensen, 19. Johannes Jensen,20.Knud Andersen, 21.Frede Sørensen, 22.Viggo Rasmussen.

Skolen i Ledøje

Som 6-årig begyndte jeg i 1.klasse i Ledøje skole. Skolen havde 2 klasseværelser, hver med en stor fed kakkelovn, som de større drenge blev sat til at passe. I klasselokalet med 1.- og 2.klasserne residerede skiftende lærerinder på kateteret. Når man kom i 3.klasse blev man flyttet ind i det andet klasseværelse hos lærer Hermann. Lærer A.V.Hermann var fantastisk god til at lære os om blomster og planter. Næsten hver

dag havde en af eleverne en blandet buket med af årstidens planter. Vi fik lært meget om planterne dengang, hvad jeg stadig har fornøjelse af.

Og nu, ja nu er eleverne fra dengang formentlig spredt for alle vinde, og Ledøje skole er blevet et ældre center, og jeg er blevet folkepensionist - men det er en anden historie.

Dilattant på Smørum kro ca. 1937:

*H. V. Christensen
Helene Pedersen
Agner Stær
Mary Hede
Erik Christensen
Lars Jensen
Thorstein Bjørnsson
Peter Larsen
Thyra Larsen
Peter Hagel
Aage Olsen
Else Dannesøe
Henry Deickmann*

Dramaten

*efterladte erindringer af Esben Philipson
bearbejdet af red.*

I 1931 flyttede vi til »Udsigten« i Måløv. Vi kom fra København og gennem den lokale avis Ballerup-Måløv kunne vi orientere os om alle de tilbud, som div. foreninger annoncerede i avisen.

Vi holdt os dog lidt på afstand af disse tilbud, da vi ingen tilhørsforhold havde til foreningerne. Men det var en kærkommen opfordring vi fik, da vi blev inviteret med til dilettant-komedie på Smørum kro. Her ville Hove skoledistrikt opføre ikke mindre end tre optrin med efterfølgende vaudeville og Heibergs »Aprilsnarrene«

Det var den 14. feb. 1932 og det blev indledningen til mange års rige oplevelser og festligt samvær med en kreds af unge - yngre end os - og med deres forældre.

Den første forestilling på Smørum kro.

Det første møde med Smørum-erne var dog nær gået

galt. Kroens festsal summede af glade stemmer, og al folket fra Smørum var mødt op for at se deres egne på de skrå brædder. Vore venner præsenterede os for nogle af de fremmødte, og vi blev »set an«, og så tog vi plads på bænkeraderne. Tæppet gik for første optrin, som var » Dronning Dagmars død » og der var død stille i salen. Proprietærdatteren Eva (Ludvig) lå på » båre« og Danmarks fruer, nonner og messedrenge var i en given scene opstillet omkring båren, mens kong Valdemar, efter sit berømte ridt, lå knælende for foden af båren.

Både dekorationer og dragter og iøvrigt fremførelsen af dramaet var upåklageligt, dog havde sminkøsen fru Price overset en ting. - Fru Price var skuespiller John Price's mor og hun var fast sminkøse ved denne og de kommende dilettant komedier -.

Samme fru Price, som vi alle satte uhyrligt højt, havde glemt at give nonnerne, der var samlet om »dødslejet«, håndsminke. Klædt i hvidt og med ansigter, der lyste fornemt blege, stod de der med korslagte arme og med de røde hænder hvilende på brystet.

Det var et meget højtidligt sted i scenen, og der var

Foto: Agda Ludvig Schæfergården med døtrene Eva og Fulla.

ingen grund til at give udtryk for munterhed, så vi var absolut ikke populære, da min kone pludselig fnisede. Vi fik dog tilgivelse for taktløsheden.

Underholdningen sluttede med » Aprilsnarrene« og kigger man på rollelisten møder man navne, som for os fik umådelig stor betydning: Laura og Ella Frandsen, døtre fra Bosagergård. Der var Eva og Fulla Ludvig, døtre af proprietær Ludvig på Schæfergården og der var Karen, Else og Johanne Madsen-Mygdal, døtre af godsejer Madsen-Mygdal på Edelgave, og ikke at forglemme Sigurd Yden, der var forvalter på Schæfergården.

Edelgave som kulturelt samlingspunkt

I de kommende år blev vejene til Bosagergård, Edelgave, Mosehuset - lå ved Stormosen - Schæfergården og Udsigten livligt befærdet. Om sommeren på cykler, på hesteryg eller en sjælden gang med bil og om vinteren var det meget ofte Apostlenes heste, der blev anvendt, særligt når sneen lå højt over marker og veje.

Mangen vinteraften kunne man se et enkelt par starte

fra Måløv ad vejen forbi Korsvejgård(i Måløv), ud ad Smørumvejen for så nede i Smørumnede at slutte sig til en lille gruppe, der drog videre forbi kirken i Smørumovre, stadig samlende nogle op på vejen mod Edelgave. Det var en spadseretur fra Måløv på små 6 km og hjem skulle man da også igen.

Ja, Edelgave var først og fremmest samlingspunktet for den gruppe af unge fra egnen, der skulle have afløb for deres livsglæde og virketrang, og det var ikke blot de unge, der fandt et åndehul. Høstgilder og sommerfester samlede hele egnens beboere til fornøjelig samvær og nogle udvalgte, hvortil vi var heldige at blive medregnet, nød godt af denne gæstfrihed på Edelgave.

Marie Madsen-Mygdal

Men fruén på Edelgave bar prisen for disse uforglemmelige arrangementer af folkedans, musikaftener, dilettantforestillinger, Sct.Hans-spil og meget meget mere. Marie Madsen-Mygdal står for alle, der kendte hende som en helstøbt personlighed, et menneske med rige gaver, som hun gerne delte med andre. Der kunne skrives historie omkring hendes liv. Hendes påvirkning er der mange, der den dag i dag nyder godt af.

Der gik ikke ret lang tid efter den vellykkede sammenkomst på Smørum kro, før vi sammen med skuespillerne og vore venner fra mosen var inviteret til Edelgave, og nu fortaber enkelthederne sig i tid.

Når vi samledes på Edelgave kunne man se Madsen-Mygdal sætte sig til flyglet i havestuen, de dage han var hjemme. Og sammen med sønnen Peter sang han Gluntar med os eller reciterede vers. Men som ofte var det os gæster, der måtte holde for med prøver på forestående dilettantforestillinger, med sange af Hans Hartvig Seedorf Pedersen - eller vi forsøgte os som "Glunten og Magisteren".

Der var jo altid landvæsenselever til uddannelse på Edelgave og da husets egne børn var ret så talrige, manglede der aldrig ungdommelig lystighed til at fylde tiden ud. Der var Peter - den ældste - men ham så vi nu lidt mindre til, da han var svært optaget af sin uddannelse til jurist. Så var der tvillingerne Karen og Else, der var Jacob og Aage og tilslut lille Hanne (Johanne).

Hanne var nu ikke mere »lille« end at hun medvirkede som smådreng og terne i optrinene og som statist i »Aprilsnarrene«.

Fru Mygdal, som var utrættelig i sine bestræbelser for at samle de unge på gårdene til sund og fornøjelig samvær, havde i begyndelsen af 1932 kaldt sammen til et møde på Edelgave med det formål at søge dannet en forening, der kunne tage opgaverne op, som f.eks. folkedans, foredrag og underholdning med medvirken af foreningens medlemmer.

»Dramaten«

Den 29.marts 1932 havde foreningen stiftende generalforsamling på Smørum kro. Barnet blev døbt "Dramaten" og dens formål var "at dyrke dramatisk kunst, sang, musik og dans". Og når anledning gives at høre foredrag af foreningens medlemmer eller indbudte gæster . Af de mange omhyggeligt udformede paragraffer bør §7 nævnes: "Når et medlems forhold i eller udenfor foreningen, giver anledning dertil, kan bestyrelsen ved dens formand udelukke vedkommende fra deltagelse i foreningens møder".

Allerede ugen efter var man i fuld gang med folke-

dans-undervisningen og dermed var overturen slået an, og spillet kunne begynde.

Edelgave park var sommeren igennem ramme omkring mangen folkedans med kaffebord, og regnede det gik man igang i magasinet, eller forlagde lystigheden til Smørum kro. Der blev også plads til lidt dramatisk udfoldelse såsom »skærmydsler«, Chr.Winthers » Træsnit« med fakkeltog og bål.

Om efteråret indtog foredragene folkedansens plads og blandt mange, husker man Thomas P.Hejles "Bjørnson " aften.

Men også for det mere højtidsstemte var der plads. Allerede et par måneder før jul vedtog man at afholde kirkekoncert i Smørum kirke. - Disse kirkekoncertarrangementer blev gennem mange år en fast institution og vi kunne glæde os ved medvirken af fremmede kendte kunstner som f.eks. Palle Alsfeldt fra radioen, operasager Otto Stenberg fra det kgl. og også den senere sanginspektør Einer Boesen. Vor egne deltog med sang, solo såvel som kor, cello, violin og orgel-spil, alt vejede med til Dramatens gode omdømme.

Foto:

Smørum kro

ca. 1933-34.

Yderst til venstre ses Fru Madsen-Mygdal bag to herrer og yderst til højre ses Fru Price i baggrunden.

De første kirkekoncerter i Smørum.

Den første kirkekoncert fandt sted d.18 dec.1932 i Smørum gl.kirke. Det var meget stemningsfuldt, kirken var fyldt til sidste bænkerad, og de levende lys og orglets spæde toner, Ydens smukke tenorstemme og Karen Madsen-Mygdals smukke fremførelse af Bach's prælude og fuga i g.mol, den efterfølgende violinsolo og korsang, alt var en musikalsk og stemningsfyldt oplevelse og smuk optakt til julen.

Samtidig med øvelser til kirkekoncerten tog man fat på den planlagte opførelse af "Den tredje" af Hostrup og "De uadskillige" af Heiberg.

Og nu var Edelgave ikke ene om at huse skuespillerne - der blev prøvet på Schæfergården, Bosagergård og hos os på Udsigten. Min kone var en mester i at sufflere og som reserveinstruktør måtte jeg træde til når fru Mygdal havde andet at se til.

En fygende skrap snestorm på premieraftenen den 16.feb.1933 kunne nok have spændte ben for alle vore anstrengelser. Men det er raske folk i Smørum, de trodsede vejr og vind og mødte trofast op for at slå succesen fast med bragende klapsalver.

Bagefter festede vi med hjemmestrikkede sange om oplevelserne under prøverne og hyldede fruene Mygdal og Price.

Skal man sammenfatte hvad der hændte indenfor Dramatens ramme indimellem de store arrangementer, så må man nøjes med en opremsning af de sammenkomster, udflugter og midsommerfester, som gik igen år efter år, men som hver for sig efterlod minder. Vi husker besøget på Lautrupgård, heksebrænding på Edelgave, sommerspil i parken, aftener med "Glunten og Magisteren", Svenssons Sophus Bauditz aften, og moderne - og folkedanseaftener.

Den 6.sept.1933 lavede vi »broget aften« og da en sådan sammensætning af broget indhold stillede store krav til forfattere, iscenesættere og rådighed over udøvere i de forskellige dramatiske roller, så var forarbejdet til begivenheden anledning til masser af dejlige aftener i "kunstnerkredsen". Aftenens sammensætning indeholdt værker af H.C.Andersen, Drachmann, Hans Hartvig Seedorf og Karl Larsen.

Vinteren 1933-34

Vinteren 1933-34 strakte sig langt ind i 1934 og gav rigelig med motion og røde næser, når man måtte kæmpe sig frem gennem sne, sjap og blæst på vej til de mange "møder", som den livlige aktivitet i Dramaten medførte. Der var forberedelserne til det helt store karneval, der skulle foregå i Østen. Kina og Japan var forbillede for fantasien, når dekorationerne til salen på Smørum kro skulle fremstilles. Olsen i Smørum var fuldt beskæftiget i sit værksted, og hos os på "Udsigten" mødtes tre gange ugentlig Thorstein, Balslev, Buhl-Jacobsen, Aage og flere. De malede fusijamaer, templer, løver og det lignede eksotisk dekorkunst, medens den kvindelige del af det energiske team lavede blomstrende kirsebærgrene af lyserød crepepapir. Trods sne og storm løb festen af stablen den 3.feb. med fuld musik og megen bravada. Medens arbejdet med karnevallet var i gang, prøvedes der på fuld kraft på den næste store forestilling.

En del år i forvejen havde min kone og jeg medvirket i en strålende opførelse af Gustav Esmann's "Den kære familie" og en sådan succes måtte kunne gentages. På Edelgave blev rollerne fordelt og fru Mygdal holdt næsten åbent hus uger igennem for prøver og instruktion, og vi morede os vidunderligt. Det blev virkelig en fin forestilling med virkelige fine præstationer.

Byfester i Ballerup

Det var dog ikke kun i Dramaten og i Smørum der foregik noget. Midt på sommeren arrangeredes en stor byfest i Ballerup, hvortil borgere fra hele kommunen strømmede til for at over være de storstilede arrangementer, som var resultatet af mange foreningers medvirken. Den traditionelle "Oldboys-fodboldkamp" mellem højt ukvalificeret borgerhold, hvor kendt agtværdige, somme tider lidt stive medborgere, optrådte i korte bukser og sribede uldtrøjer, der afslørede mere eller mindre skønne bentøjer, svulmende vomme og kraftssprog, der ikke til dagligt anvendtes på deres hjemlige eller foreningsmæssige boldbane. Disse sommerfester blev en fast institution gennem mange år med mange varierende overraskelser for borgerne.

»Nøddebopræstegård«.

Et år spillede vi »Nøddebo Præstegård«. Da det jo er en traditionel julekomedie var der ingen tvivl om at den skulle opføres før jul, selvom det i december var en særdeles travl tid, ikke mindst for landhusholdningerne. Vi startede i august, hvor vi forsøgte at købe eller leje rollehæfter, og tilsidst lykkedes det os at fremskaffe en kopi. Min kone sled i 14 dage med at afskrive rollerne fra det ene eksemplar. Rollerne blev fordelt inden august måneds udgang og her fik Andreas, søn af Kærgård-Jensen fra Statens Forsøgsmejeri i Hillerød, rollen som Nicolaj, han blev senere gift med Else Madsen-Mygdal.

Det var en gåde hvorfra den lille trofaste skare hentede al energien fra, i tiden mellem rolletildelingen i august og selve julekomedien, ikke blot prøvede på stykket, byggede scenen om, prøvede dragter, men at vi minsandten også fik tid til at passe den ugentlige folkdans på Smørum kro, samt afholdelse af selskabelig "Sammensværgelse" med kaffebord, oplæsning med efterfølgende dans, en afskedsfest for bortdragende medlemmer (elever, der skulle til andre

himmelstrøg), en pakkefest, en »Bachusfest« og ind imellem bestyrelsesmøder af et vist selskabeligt tilsnit. Alle de mere officielle festligheder sluttede sjældent tidligere end et par timer over midnat, og bestyrelsesmøderne som regel en halv time før.

I december brændte det rigtigt på. Der prøvedes på fuld kraft, men nu på Smørum kro. Her var der ved siden af udvist hektisk håndværkeraktivitet, idet vi af hensyn til scenskift mellem forspil. 1.akt, 2.akt gerne skulle have selve scenen udbygget. Som i de fleste krosale var der en scene, med opgang til bagscenen i begge sider. Ved at benytte et vindue, der fra gård og have førte ind til rummet bag scenen, kunne vi spærre de to indgange til scenen, lidt besværlig, men brugbart.

Teaterscene i Smørum kro.

Derpå var der kun tilbage at bygge et scenegulv op i højde med det store scenegulv, så der blev et trekantet rum i hver side af salen op mod scenen. Malede kulisser som panel og sidestykker indrammede de to miniature-scener, og nogle store grå hestedækkener

"Landmandsliv" på Smørum kro:

Aage Thillemann,
Arne Thillemann,
Jens Kongsvig,
Lauritz Pedersen,
Svend Jacobsen,
Martin Pedersen,
Viggo Larsen,
Kjeld Svensson,
Marius Andersen,
Karla Thillemann,
Edith Larsen,
Viola Nielsen,
Ejnar Nielsen,
Jørgen Kongsvig,
Margrethe Svensson,
Ruth Pedersen,
Otto Nielsen,
Emilia ?

blev hængt op, så de ved snoretræk kunne trækkes til side. Belysningen blev klareret på aldeles ulovlig facon med snydestik i dusinvis og ophæng af ledninger her og der, men flot var det, da vi efter alle vore anstrengelser kunne fremvise at klokketårn-interiør i venstre side, med en stor standerlampeskærm som kirkeklokke og vor kinesiske gon-gon parat til at ringe julen ind.

Den højre trekant-scene blev udstyret med en højtstående skrivepult, en stol til » Corpus-juris«, mens Nicolaj måtte nøjes med at kigge ud af et »supponeret« vindue.

Selve hovedscenen var indrettet som dagligstuen i præstegården, og her skulle 2.akt foregå. Men problemerne var ikke løst dermed. I mellemakten mellem 2. og 3.akt skal scenen jo ændres til præstens studererværelse, det var ikke nogen større opgave, men at få slutscenen til at virke, hvor dørene fra præstens studererværelse går op, for at åbenbare det tændte juletræ i storstuen, krævede hele rummet bag scenetæppet inddraget som scenegulv, og det betød, at der ikke var nogen adgang fra kulisserne i venstre side til kulisserne i højre side under spillet. Hver skuespiller måtte altså indtage deres plads i rette side før spillet begyndte, og her var pladsen snæver.

Når slufføren skulle i »kassen« skete det udefra foran scenen, og i mellemakterne kunne man derfor se en behjertet medhjælp, der trak kassen til side, så hun kunne komme ud og få strakt benene og få sig en hjertestyrkning. Under stykkets anden opførelse hændt en alarmerende episode. Suffløsen var i mellemakt gået sine egne veje, hvor der var trængsel af både den ene og den anden art. Så tæppet var gået for 2.akt da hun atter kom ind i salen. Rædselsslagen for hun hen til instruktøren, som stod lænet op ad væggen ved det vindue, som man anvendte som bekvem ud- og indgang, når man fra salen skulle ind bag scenen. " Gud, jeg er ikke i kassen " lød den fortvivlede stemme. Instruktøren for ud af vinduet hen til vinduet bag scenen, ind ad dette, og herfra sufflerede han efter bedste hukommelse resten af akten, idet selve bogen lå vel forvaret i kasse. - Ingen mærkede noget, og alt forløb programmæssigt. Det var en stor succes, vi havde tre opførelser og under generalprøven havde sognets pensionister gratis adgang.

John Price i Smørum.

Med fruén på Edelgave som mellemlid, lykkedes det os at formå den kgl.skuespiller John Price, som dengang var en åleslank yngling ved sin strålende karrieres begyndelse, til at give en oplæsningsaften. Price fik det fyrstelig honorar 30 kr for sin oplæsning. Det var i januar 1935, og desværre længe før anvendelse af tape-recordere var kendt, hvilket i høj grad må beklages, da nu kun en afbleget beretning om den latterkaskade, som hans fremføring af en moderne version af " Roselil og hendes moder " forårsagede. En vidunderlig aften.

Karneval i Smørum

Medlemmernes kondi holdtes stadig i fin form vinteren igennem ved ugentlig folkedans, og den utrættelige bestyrelse arbejdede ihærdigt med forberedelserne til alle tiders flotte karneval, der skulle løbe af stablen d. 2.marts 1935.

Salen på Smørum kro blev omdannet til dækket på en større sejl. Oprindeligt var der 3-4 trin, når man fra krostuerne skulle ned i salen. Ved hjælp af bordplader og planker lagt på bukke forlængede man det øverste trin en 5-6 meter ud i salen, satte rækværk op og lavede to lejder fra »bakken« ned i salen. Midt i salen havde man rejst et rør fra en ovnbleser som mast, hvorfra tovværk ført ud til rælingerne - som salens sidevægge blev forsynet med - illuderede sceneriet på et sejliskib. Væggene var forsynet med virklighedsstro gengivelser af oprørt hav, måger, og fjerne kyster og på selve aftenen befolkedes » skibet » med pirater, admiraler, gemene sømænd og alskens pak og fornemme personer.

I billetprisen kr.2,50 var inkluderet æbleskiver og punch serveret ved midnat. På dette tidspunkt havde festarrangørerne tillige indlagt opførelse af en forkortet og stærkt omarbejdet komedie af Shakespeares » Hamlet ».

Det var udtænkt som en parodi på stykket, og det blev det så sandelig også. - Nu var tidspunktet for opførelsen måske nok ikke helt rigtigt gennemtænkt, og navnlig havde man vel ikke taget i betragtning, at festarrangørerne fandt det som deres pligt, at tilsmage

punchen, som skulle serveres kl.12 midnat, at den nu også holdt de foreskrevne grader, og alt dette taget i betragtning gjorde, at fremførelsen af parodien afveg lidt fra teksten, så det nærmest måtte karakteriseres som en parodi på parodien, men da alle i salen havde nydt godt af punchen og stemningen var øredøvende høj, fremgår det af » Dramatens protokol » , at alt forløb som det skulle.

I de følgende dage holdt vi os væk fra Smørum kro af forsigtigheds hensyn. Sagen var, at vi ved sammen-tømringen af forhøjningen, der dannede bakken på skibet, havde været nød til at save 43 cm af krovæ-rens hovedbord!! Hovedbordet passede med sidde-pladser til et ganske bestemt antal gæster, og tillige i længde så det passede til udløbere fra hovedbordet. Nu måtte gæsterne herefter rykke tættere sammen.

Alt for en ende.

Nu tyndede det så småt ud i rækkerne bland de aktive » Dramatikere » flere rejste, og nye kom, men det var som om det kneb med at komme i gang i den gamle gænge. Der blev dog som et sidste forsøg på genoplivelse opført to komedier » I Praxis » og » På Krigsstien » , men dermed var også de sidste kram-pagtige forsøg på kunstigt åndedræt med folkedans, en generalforsamling, hvor bølgerne gik højt, og hen på foråret 1936 døde "Dramaten" og overlod boet til Smørum selskabelige dramatiske forening "Sic trancit gloria mundi".

*Smørum kro ca. 1934:
Fra v.
Sigurd Uden,
Sv. Aa. Jensen,
Thorstein Bjørnsson,
Blædel, Fulla Ludvig,
(Søster til Eva)
Esbern Philipsen,
Jørgensen, Balslev,
Else Madsen-Mygdal,
Fru Philipsen,
Johanne Madsen-Mygdal,
Jacobsen,
Laura Frandsen,
(Bosager)
Palle Ole Buhl,
Vilhelm Nielsen
(Thorsøgård)*

Sogneforstanderskabet 1843.

af Rita Holm

I mange år efter landbrugsreformerne - ca.1781 til ca.1805 - forsøgte man både på regeringsplan og på kommunalplan at forbedre husmændenes levevilkår. Efter udskiftningen købte flere og flere deres egen jord, men ved arv og deling mellem børnene blev jordstykkerne mindre og mindre og dermed kunne både gårdmænd og husmænd dårligt få et udbytte af jorden til at leve for. Samtidig steg befolkningstilvæksten flere børn overlevede og blev voksen og der blev flere til at dele arbejdet og overskuddet af bondejorden. Derfor diskuterede og efterlyste man nye initiativer til at forbedre økonomien hos de dårligst stillede.

Således skrev Ledøje-Smørum sogneforstanderskab til Københavns Amtsråd i november 1843 om forslag til forbedring af husmændenes vilkår i Ledøje-Smørum. Gennem disse forslag for vi et mere nuanceret billede af livet i vore landsbyer:

»Adskillige lettelser hvorved husmændenes stilling kunne forbedres, tillader sogneforstanderskabet nu at anføre:

1. Ingen huse burde tilstraks fra nyt opførte, undtagen at i det mindste 1 1/2 tdr.land blev tillagt huset, hvorimod det aldeles burde forbydes at opbygge enkelte faghus til ældre, hvortil intet jord eller kun en haveplads er tillagt, undtagen om ejeren ville indestå sognet for de nye beboere ej blive forsørgelsesberettiget og når den forpligtigelse er overholdt måtte sogneforstanderskabet have ret til at holde sig til huset eller til det ejer for at erholde fattigbidrag til den pågældende. Dermed burde ældre huse eller lejligheder opbygge på ny, hvor de er faldefærdige.

2. Da husmændene gøre sit indkøb af flæsk, ost, sæbe og lys, kaffe, sukker, træske? kun i små portio-

ner bliver det nu ofte yderst byrdefuld for ham at gå til byen for der at indkøbe disse fornødenheder, at give andre det i kommission er muligt om det derfor blev tilladt for enkelte husmænd som sogneforstanderskabet anbefalede at have et udsalg af slige vare ville husmanden sikkert vinde tid eller penge ved indkjøbet af disse fornødenheder. Denne rettighed af at have et udsalg måtte forstanderskabet uden videre hjemmel kunne fratage den pågældende når han enten solgte slette vare til høje priser, solgte brændevin eller foretog et eller andet skadeligt for køberen. Ansøgninger desangående anbefalet af forstander er afslået af øvrigheden.

3. De mange smugkroer der går her i svang er en stor ulykke for husmanden. I det første forstanderskabs møde blev tre personer indvarslet og beskyldt for at sælge brændevin, hvilket de jo benægtede. Der foruden er flere mistænkt at drive denne ulovlige handel. Denne burde undertrykkes ved at give forstanderskabet afgørende forholdsagter derimod, thi hele retsforfølgelsen derimod er forbunden med for megen ulejlighed og tidsspilde at det derfor ej kan lønne sig til at søge rettens vej, hvilket bekræftes derved at man har fast mulkt(er)bøder), derfor dømte, men ingen inddrivning. Overhovedet er der slet ingen politi på landet. Forstanderskabet er meget for meget bunden til at kunne erstatte denne øvrighed og har desuden megen for lidt medhold hos politiet for at ville påtage sig dette hverv. Husmandens ve og vel er afhængig af hans sædelighed og flid, og forstanderskabet ville gøre sig det til en fornøjelse og pligt at beskytte disse dyder, når det stod i dets mægt.

4. Enhver lovlig fortjeneste som en husmand kan gøre sig bør opmuntres og det der træder forstyrrende der imellem burde undertrykkes: Når således en huskone ved flid for opklækket fjerkræ for at tjene ved dets salg noget til den lille husholdnings mange nødvendigheder, ser for hendes øjne hele ynglen dagligen formindskes ved at blive et rov for en ræv eller glente uden at kunne forebygge dette onde, da man dette harmelige syn gøre menigmands tænke måde og bibringer en ringe agt for en lov der forbyder ham at værges for sit hus erhvervede ejendom. (Det var forbudt menigmand at jage)

Dette tilfælde er det samme når han dyrker kål eller urter i sin have, disse tjener ham til føde.

5. Alle smålige lov-indskrænkninger, hvorved de fleste omordninger - der tilsteder håndværkeren at nedsætte sig på landet - er opfyldt, burde hæves. Således tør skrædderen ej sye andre vare end vadmel til bønderne, begribelig vil den mere formuende heller have lidt syet af klæde end vadmel - klæde tør ej heller væves på landet. En snedker tør ej nedsætte sig på landet uden at han indhenter tilladelse dertil fra øvrigheden, hvilket som oftest afslås og dog er hans arbejde nødvendig for at bøndernes bolig indrettes lidt hyggelig. Når disse og mange lignende indskrænkninger findes, som ideligen nogen til liden gavn for moraliteten, da ville mangan en husmands søn finde arbejde hos en håndværker og dannes til dygtig arbejder. Dog er det for håndværkere her at slige tilladelser kun tilstedes når pågældende kunne forevise et svendebrev. (Først med næringsloven i 1857 måtte flere håndværkere og forretningsfolk slå sig ned i landsbyerne. red)

6. Skoler til opmuntring for husflid herved forstås alene pigeskoler for et s (ulæselig) så meget som muligen begyndelse af denne indretning. Pigerne burde deri undervises i at sy, binde (strikke), spinde, skræddersyning muligvis også vævning. Når disse da bliver mødre ville de ved det tidligere lærte håndarbejde undervise deres egne børn, såvel drenge som piger, ligesom husmandskonen nu hjælper barnet med skolektier. Derved ville omsider husfliden opvækkes og meget af den ulykkelige lediggang bortfalde, barnet ville vænnes tidligere til arbejde og muligen bringe drenges tanker på andre nyttige sysler.

Hvad i disse sogne falder husmanden vanskelig at bringe er brændsel og på visse tider af året at erholde arbejde. Thi her er ingen skove og tørv må han købe i dyre domme, et andet onde der er desværre tiltagende da ej noget kan indføres til at afhjælpe savnet. Arbejdet fejler ham undertiden, thi en bonde her tidlig udstykket, sommetider i enden af februar beskæftige ham så ej længere.?????. (Skal måske forstås sådan, at før var husmanden ihøjregrad ansat hele året, men da jordene blev mindre var det måske kun sæsonarbejde).

Så længe flertallet af bønder er ved at skatte den vundne tid med ophævelser af hoveri og af offentlig arbejde for der af at drage fordel af de mange kræfter, der endnu ligger ubenyttet af ham og hans jord, så længe vil husmanden mangle arbejde.

At ville derfor forvandle husmandens hoveri til en stående pengeafgift, dermed kunne han næppe for øjeblikket være tjent med. Fæstebondens afgifter er grundet på den jord han har i fæste, en utømmelig erhvervsgren - husmands afgift på hans fysiske kræfter, disse er aftagende den årlige pengeafgift derimod bliver til alle tider den samme, omsider måtte den gamle husmand dog forrette dagarbejde.

Almindeligvis antages grundejere at være den der er årsag til husmandens uheldige stilling, men sjældent betænkes - at han mangan en gang er skyld i de uheld der træffer ham i livet. Mængden er ej arbejdsom, akkordarbejde begynder først udi samme tid, kommer i brug iblandt de dygtige.

Når bonden om efteråret tager sine kartofler op, og må han oftest pløje dem op og give husmanden hver 8-9 skæppe og dertil anden vare, halv kost og dog finder så næppe husmanden nok for denne ublu betaling.

Hans have, forudsat at han havde jord deri eller et andet stykke jord, kunne han benytte meget bedre end det nu sker almindelig. Enkelte frugttræer plantet på et sted hvor der var læ ville give et udbytte af flere æde æbler, der også har deres pris. Gødningen ligger ubenyttet på alle vegne. Se kosten er sjældent i hans have, den venlige og lønnende humleplante ses aldrig at sno sig op ad hans hus.

I de lange vinteraftener er han aldeles overladt til sig selv, går man da hans bolig forbi klokken 6 eller 7, da ses ingen lys. Han, hun og hele familien sove, når man i et døgn sover 12 timer kan man så sige at han slider og slæber på denne årstid. Et andet spørgsmål bliver hvad han i denne lange vinter burde foretage sig hjemme. Dette kan jydene besvare og når ej tilfredsstillende, var det da ej grund nok for Regeringen at muntre omtalte vinterhusflidsskoler, hvor ungdommen efter konfirmationen kunne nyde vejledning i et eller andet arbejde.

Et andet stort onde for ungkarlen, hvor han selv er

Foto: Sogneråd 1913, Carl Strømblad, Kristian Jensen, Ole Jensen, Christian Hansen, Lars Peter Jensen, Niels Petersen, Hans Peter Hansen, Peter Hansen, Søren Andersen, Fr. Madsen.

Kilder:

Ledøje-Smørum forhandlingsprotokol 1843-1850.

udelukkende skyld i, er når han for tidligt indlader sig i ægteskabet. Begge ejer som oftest intet, næppe dynen hvorpå de ligger og kenne ej til andet arbejde end simpel daglejer arbejde. Således stillet i verden løber han og kommende familie ofte ulykker i armene uden at betænke at han selv har lagt grunden til sin ublide skæbne og med uret beskylder han herremanden eller bonden derfor.

Formanden tillader sig blot at bemærke at han på ingen måde er enig med den betænkning indstillet af hoveri hvad fæste angår, thi at ville komme tilbage til fæsteforhold det er sikkert en så uheldig tanke efter den dyre erfaring som andre daglejer gøre om dette skadelige bånd mellem fæstebonde og godsejere, omendskønt fæsteforpligtelsen mellem jer og husmand vel i en mindre grad ville være skadelig for agerbruget, her er i denne underafdeling dog endnu så mange slemme følger tilbage, så at man turde anbefale dette forældst og vore tider slet passende frihed til et nyt liv.

De huspriser der nu betales for landejendomme tvinger køberne til at bruge sin jord på en højere kultur, dertil behøve flere arbejdshænder, denne omstændighed såvel som den betagende intelligence, hvormed grundejere omsider vel indså fordelene at ikke være tyende som fordringer på husmandens bekostninger, er omstændighederne der mere virke fordelagtige for den klasse hvis stilling iøvrigt i disse to sogne ej er

trykkende.

Sogneforstanderskabet slutter hermed sin betænkning om dette. Det vil finde sig beærede hvis det ærede amtsråd fandt sig foranlediget til at afhjælpe de her nævnte punkter trykkende for arbejdsklassen. I disse punkter har man stadigt haft hensyn til at sætte husmandsstanden til at hjælpe sig selv og ikke bringe ham i strid med sin husbond.

Det er spændende at læse om, at landsbybeboerne om vinteren åbenbart gik i seng så snart det var mørkt. De havde kun de små tællelamper, der dårligt oplyste stuen, og derfor er denne iagttagelse om beboernes meget værdifuld, vi kommer tættere på landsbylivet, når en fra samme tid kommenterer det. Ligeså omtalen af smugkroer, det var især i Ledøje, der kommer klager over smugkroer, og måske ligger der et problem i, at på det tidspunkt er Krogården (Øbakkegård) ophørt eller ved at ophører.

Nogle af punkterne er også oppe idag, et alvorligt problem som arbejdsløshed, de ældre og beskæftigelsen af unge hører også med. Man ville gerne have mere politi i landsbyerne eller større beføjelser. Det skulle kunne betale sig at tjene lidt mere, her tales der om høns, men så må man også have lov til at jage ræven. Man diskuterede indførelse af butikker i landsbyerne, de er jo væk idag, men punkt for punkt er det almen gyldige sager, som havde stor betydning for landsbysamfundet.

Og det var et Amagergilde.....

af Lisbeth Djernæs

Som 15.generation af de hollandske familier som Chr.2. og hans dronning Elisabeth inviterede til Danmark i 1521, har det været festligt at være med til 475 års jubilæum i Hollænderbyen St.Magleby på Amager her d. 17 sept.1996.

Dronning Margrethe og prins Henrik gik via chalup i land fra DANNEBROG i Dragør Havn. Optoget gik op gennem den gamle bydel, hvorfra de kørte i karet til St.Magleby kirke, der var festligt pyntet i dagens anledning.

Dronning Beatrix fra Holland skulle have deltaget, men var forhindret af Parlamentets åbning. Hun var tilstede ved jubilæet i 1971 og ved 425 års-festen var både Dr. Juliane og prins Bernhardt tilstede. Foran kareten dengang red min far Bertel Pedersen (Li.Smørum) og en svoger med fanerne.

Men i St.Magleby kirke var der nu mødt 90 personer op i gamle amagerdragter, der var blevet fremtryllet fra dragkisterne, støvet af, repareret og pyntet op. Flotte piger, mænd og børn i alle aldre. Mange andre interesserede havde også fået adgangstegn, hvor der samtidigt blev udl. et smukt udført salmeskrift.

Flere af min familie var med bl.a. kusiner og deres børn el. børnebørn. De tog sig smukt ud som de sad langs kirkebænkene. Et stort lokalt børnekor, klædt i hvidt sang med ved orglet på pulpituret. Dronningen med følge så ud til at nyde det hele.

Efter turen til Rådhuset, hvor hun fik overrakt et smukt amagertørklæde med broderier, gik turen i karet til fastelavnsridning ved Marienlyst. Der var tøndeslagning med alle de flotte ryttere med høj hat og pyntede heste. Tøndekongen fik - traditionen tro - et kys af byens ældste uforlovede pige i St.Magleby.

Foto: St. Magleby's borgmester og Prins Henrik.

Bagefter fik rytterne varm amagerpunch, mens de sang: - og det var et amagergilde!

Der var opstillet en tribune til regenten med følge og overfor sad alle, der var iklædt Amagerdragter.

Mens Dronning Margrethe spiste frokost på » Marienlyst, en flot gård i St.Magleby, vandrede de fleste i forvejen over mod Amagermuseets gård » Nordgård ». Museet består af 2 gårde, beliggende næsten ved siden af hinanden. Da Dronningen ankom blinkede fotoapparaterne om kap og fotografer og fremkaldebureauer har sikkert haft en fin dag.

På museet var en særudstilling om Chr.2., Elisabeth og måske især rådkvinden Sigbrit Willumsdatter, som var ret enerådende på det tidspunkt. Hun var selv fra Holland. Dronningen fik overrakt en nyudgivet bog: Amagerdragter - deres historie og brug. Min fætter Dirch har været fotograf til denne. Der blev solgt 400 allerede samme dag, så oplaget på 800 bliver nok for lidt.

Senere så majestæterne på krysantemum-gartneri, VUC og flyveskolen på Ryvej i Kastrup.

Der var folkedans på kajen da Dronning Margrethe kl.16,30 sejlede ud til DANNEBROG og om aftenen var der inviteret honoratiores ud på skibet til »en bid brød«. Dette foregik i små chalupper med kække hvide matroser. En 8-10 personer pr. båd. De fik sig vist en god vippetur da skibet lå temmeligt langt ude på reden. Det har sikkert været svært at balancerer i de små stiletter og fine dress.

Bomærker

Når man nu gik og så på alle festlighederne, faldt mit blik helt klart på borgmesterkæden, som jeg har læst om i bogen »Hollændernes bomærker«. I dette tilfælde smukt båret af byens borgmester Birgitte Rinhard over en rød dragt med slag. Og det var egentlig den kæde der gav mig lysten til at tage skrivemaskinen frem igen.

Kæden er nemlig sammensat af en lang række nøjagtigt efterlignende bomærker, som man brugte dem før i tiden på gårdene i hollænderbyen St.Magleby og nærmeste omegn. De brugte mærkerne til at identificere al deres tilhørende ejendom, gården og dyrene. Man kunne snilt skære mærker med en kniv i redskaber, seletøj osv, de blev brugt så sent som i 1920. Mærkerne skulle oprindeligt stamme fra Vaterland i Holland, hvorfra befolkningen i sin tid var inviteret i 1521.

Bomærkerne blev også formet hos smeden som brændejern til dyrene, der skulle på Saltholm. De blev indebrændt i hovene på hestene eller køernes horn. Så gav det indifikation når dyrene igen skulle hentes hjem fra god græsning. Engang imellem blev dyrene dog handlet og så kunne der godt gå lidt kludder i forløbet.

Jeg har spurgt mig for i Ledøje og Smørum, men her fik dyrene et blikmærke i ørene eller i en kæde om halsen.

Amagerne i Ledøje og Smørum.

En del amagerbønder slog sig ned i Ledøje-Smørum. Der var ligesom blevet for lidt plads på Amager og mange familier var for indgiftede. Min egen farfar og

Boldmærker fra Magleby paa Amager.

1.		16.	1.	Maglebys Værde.
2.		17.	2.	Peder. J. Bachr.
3.		18.	3.	Ebels C. Smidt.
4.		19.	4.	Jan Jacobsen.
5.		20.	5.	P. Jensen.
6.		21.	6.	Jan Blybrantsen.
7.		22.	7.	Jan Raagaard.
8.		23.	8.	Jan Cornelis.
9.		24.	9.	Jan Christesen.
10.		25.	10.	Blybrant Christesen.
11.		26.	11.	Christes Dirksen.
12.		27.	12.	Christes Blybrantsen.
13.		28.	13.	Peder Blybrantsen.
14.		29.	14.	Jacob Peders Gule.
15.		30.	15.	Tønnes Jacobsen.
16.		31.	16.	Peder Blybrantsen.
17.			17.	Svend Pedersen.
18.			18.	Jan Gertsen.
19.			19.	Ebels Jansen.
20.			20.	H. Christesen.
21.			21.	Jan Willumsen.
22.			22.	Tønnes Pedersen.
23.			23.	Gert Jacobsen.
24.			24.	Peder Jansen.
25.			25.	Svend Willumsen.
26.			26.	Jan Blybrantsen.
27.			27.	Blybrant Albertsen.
28.			28.	Willum Peters.
29.			29.	Gert Willumsen.
30.			30.	Jan Jansen.
31.			31.	Jan Blybrantsen.

Foto: Bomærker på Amagergårdene.

farmor var eksempelvis fætter og kusiner. Så dem der havde lidt mere mod på tilværelsen tog den gang det store spring og flyttede ud på den anden side af Valby Bakke. Min far Bertel Pedersen flyttede fra St.Magleby til Ll.Smørum og Peter Jørgensen var 14.generation af hollænderne, hans hjem var gården »Sølyst« i Søvang, og han kom til Ledøje - Stavnsbjerggård - i 1926 sammen med fru Else, der var fra »Nyvang (Hans Pedersen)« på hjørnet af Kinkelgade/Søndergade i St.Magleby. Det var virkeligt ude på landet og så uden elektrisk lys. De fik sønnerne Ejner (forh.graver ved Ledøje kirke) og Jan.

Chrilles Svendsen »Vigholm« i Smørumovre vovede sig også ud på Sjælland sammen med fru Bodil i 1921. Han og min far var naboer ude på Kirkevej, St.Magleby, Bodil var fra Ullerup. De drev også amagerlandbrug, som det kaldtes - med gulerødder, blomkål, hvidkål, og store agurkestykker. Dog dyrkede de senere mange kartofler, som blev pløjet op med en »enspænder« og håndpillet i små kasser eller de brugte en »optager«, der spredte kartoflerne og derefter kom dem i kurve. De fik døtrene Vera og Birte.

Af andre tilflyttede amagere skal også nævnes vores forhv. nabo i Ll.Smørum Olaf Albrechtsen og hans anden kone Johanne. Han kom fra »Fasangaarden« i Kongelunden, hvor hans far var kgl.fasanjæger. Fru Albrechtsen lavede de dejligst jagtfrøoster, erfarede vi. De fik pigerne Winnie og Gretha. Winnie er bosat i Italien og har tre børn. (så man kan sige fra Holland over Amager til Smørum og videre til Italien, derfor er slægtshistorie så spændende. red.)

Ligeledes kom Anders Lindgren, »Højgaard« i Ledøje fra Tømmerup og hans kone Gudrun var fra »Vestergaard« på Amagerlandevej. De fik pigerne Karen og Anni.

Fra Smørum til Saltholm

Antallet af dyr, der blev sendt til Saltholm, stod i forhold til gårdens harkorn. Overførslen foregik som regel i en bred, flad pram med et par sejl evt. en lille hjælpemotor - dengang. Båden kaldtes en »skøjte« og om vinteren blev den brugt til stenfiskeri. Her kunne være en snes store dyr ad gangen, bundet med et reb til ringe eller en stang i ræling - ellers ville de jo straks springe over bord. Det gik bedst med de dyr der

Foto: To børn i amagerdragter.

havde prøvet det før, for de vidst at der ventede dem noget godt på Saltholm.

Min far fortalte at man altid havde det muntert. Dyrenes ejere og hjælpere var som regel med og en god madpakke og en øl lettede ekspeditionen - » og man kunne jo altid få suppleret op på holmen«, sagde min far.

Transporten begyndte som regel i april, hvor dyrene blev landet ved Lusebro og sluttede i oktober når dyrene skulle tilbage, helst dejlig fede.

Men alt var ikke lige godt. Det hændte jo at dyrene blev syge og ejerne måtte så rekvirere dyrlæge over til Saltholm. Der kom dyr fra det halve Sjælland deriblandt også fra Ledøje og Smørum. Indtil 1960-erne havde proprietær Lars Andersen »Nonnegård« mange kvier og får med, og de blev gennet ned gennem Smørumnedre til Måløv station. Ja, det har sikkert

været et syn for sig med en masse hujen og råb. Senere blev de dog transporteret i dertil indrettet kreaturvogne til Måløv station og derfra til Kastrup havn. Gårdmændene Carl Søndergaard »Elmehøj« og Erik Bay Jørgensen »Faunebjerg« også fra Smørumovre havde et par gange en halv snes kvier med,« men den ene var mere mager end godt var da den kom hjem », fortæller Helen Jørgensen. Dyrene drak desværre tit af det brakvand, der var i de små vandhuller, det var ikke altid de gad vente på at »vanderen« fik pumpet vand op ved Hollænderbrønden eller Gammelværksbrønden.

Dragørgæssene

Foruden kvæg og får blev der også sejlet mange gæs til øen. Specielt kom der mange gæs fra Dragør. De små gæslinge blev sejlet over i store papkasser i ejernes eller fiskernes både. Foruden på deres egen lille holm fik de lov til at trippe over til Amagerskov og Hollænderbrønd. Her gik de så hele sommeren mellem kvier, heste, får og klyder, måger og viber m.m.. Om efteråret blev dyrene drevet sammen ved hjælp af

Foto: En amagerstue måske ikke så langt fra hedebostuerne, som var her på egnen.

Foto: Lisbeth Djernæs.

heste, traktorer og knallerter ind mod Holmegården fangefolde. Det tog 2-3 uger at sortere dem efter bomærker, for det var jo ikke særligt smart, hvis vognmanden til Stevns havde fået nogen med, der skulle til Ledøje eller Smørum.

Kilde: Hermann Riber: Hollænderbyens bomærker.

Foto: Korsegang

Kalkmalerierne i Smørum kirke.

af Birgitte Munch Thye

Går man indenfor i Smørum kirke vil man se en stor kalkmalerdekoration, der strækker sig over 3 fag. Billederne i Smørum kirke er malet i perioden lige før 1500. Det er en billedmæssig meget rig periode, hvor der bliver malet meget i de danske kirker. Det er også en periode, hvor billederne bliver mere og mere fortællende, men desværre ved vi ikke altid med sikkerhed, hvad de skal fortælle os. Det gælder i høj grad billederne i Smørum. Alligevel vil jeg i det følgende forsøge at give en tolkning af dem. Vi ved heller ikke, hvem, der har malet dem, eller hvem der har bestilt dem. Vi kan gætte på, at et af motiverne, nemlig den sortklædte kvinde med rejsealteret i første fags vestkappe, kan forestille giveren, men det er kun gætteværk.

Man taler om et billedprogram, når der er en klar fælles linie i en række billeder. Fællesnævneren for Smørum's billeder kan kaldes »Frelse og genopstandelse«. Det er hovedfortællingen i billederne. Vi følger Jesu lidelse, død, og gravlæggelse i en række billeder, der starter oppe i koret med naveren mod vest, derpå Jesu bøn i Gethsemane have og de sovende apostle samt tilfangetagelsen og judaskysset mod syd, og fremstillingen for Pilatus mod nord.

Første fag har piskningen af Jesus mod øst, mod nord noget, som måske er Ecce homo scenen (Se, hvilket menneske, Pilatus' ord om Jesus, da han fremstilles for folkemængden), mod vest korsegang og mod syd korsfæstelsen. Andet fag har nedtagelsen fra korset mod øst, Maria med sin døde søn (Mater dolorosa, den lidende moder) mod nord og Jesus, der lægges i kiste, mod vest. Sydkappen har været faldet ned, så vi ved ikke, hvad der kan have været her.

Så langt bevæger billederne sig indenfor biblensfortælling. Det er genkendeligt, for det er, hvad vi hører om hver påske. Sideløbende er der en fortælling om menneskenes genopstandelse og frelse. Den starter

på korets østvæg bag altertavlen. Her er malet en fremstilling af dommedag, der har sit idégrundlag i Johannes' Åbenbaring, og som kunstnerisk tager afsæt i de romanske majestas domini motiver (Herren i majestætisk skikkelse), men er alligevel helt anderledes. Jesus sidder på en regnbue. Ud af hans mund går en retfærdighedens sværd og barmhjertighedens lilje, og ved hans fødder knæler jomfru Maria og Johannes Døber i bøn. Man kan svagt se de døde, der står op af deres grave for at møde den endelige dom. Mod syd ender de fordømte i helvedes flammer, og mod nord kommer de frelste i Paradis repræsenteret ved Sankt Peter, der står ved sin port og tager imod dem.

Billedet må have fungeret i stedet for altertavle, eller der har været en tavle, der var væsentlig mindre end den nuværende, der er fra reformationen. For dette billede skulle ses af menigheden, derom kan der ikke herske tvivl.

Går man ned i andet fag, er der et billede, der emnemæssigt hører sammen med dommedagsscenen, nemlig et såkaldt Memento mori motiv (Husk du skal dø motiv). Det er motiver, der kommer ind i kalkmalerierne efter den store pestepidemi i midten af 1300-tallet. Folk skal nu hele tiden mindes om, at de kan dø hvad øjeblik, det skal være, og de skal vide, at frelsen

Foto: Jesu bøn i Gethsemane have.

Foto: En levende konge fra Memento mori motivet.

ikke er en selvfølge. Nede i hjørnet mod nordvest ser man en konge med krone overfor en dødning med ormene kravlende omkring knoglerne. Det er et motiv, som andre steder er udpenslet væsentligt mere, f.eks. i Skibby kirke, hvor der er tre konger til hest overfor tre dødninge og en latinsk tekst, der siger: » Hvad I er, var vi, og hvad vi er, skal I blive ». Skibbybillederne er netop fra midten af 1300-tallet, og da er motivet så nyt, at man viser alle detaljer. Her omkring år 1500 har folk kendt motivet, og det er derfor nok at antyde det. Det er blevet forstået alligevel.

Det, der gør Smørum's kalkmalerier til noget ud over det sædvanlige, er de mærkelige motiver, der flere steder bryder ind i de alvorlige billeder. Nogle af dem kan henføres til at være nogle af de syv dødssynder. Det gælder således den fyldebøtte og grovæder, der er anbragt oven over Jesu bøn i Gethsemane. Det er

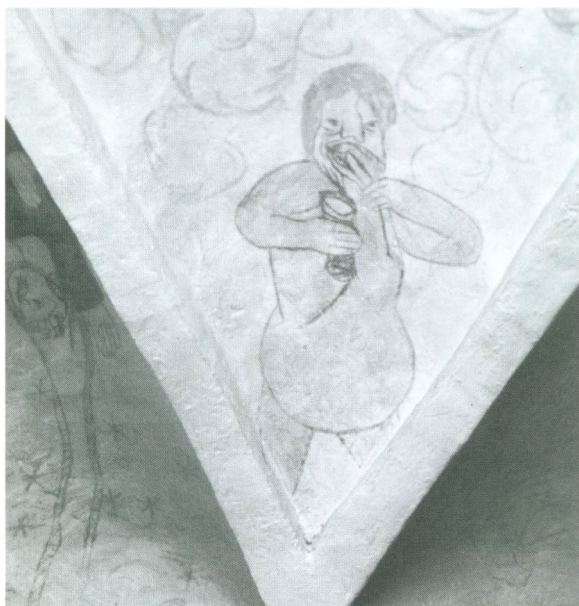

Foto: Fyldebøtten og grovæderen – som er anbragt hen over Gethsemane motivet.

helt sikkert tilsigtet, at han gnaver af noget, der ligner lammekøllen på nadverbordet, og hans krus ligner kalken. Frådseri hørt til dødssynderne, men det her ser ud til også at være noget mere. Der kan ligge en tanke bag, om at man bør spise for at opretholde livet, og så kan det sidestilles med en hellig handling, mens grovæderiet er forkasteligt.

Allevegne mylder det med bipersoner, og nogle er meget dominerende. Det gælder den scene, der omkranser nadvermotivet i koret. Tre akrobater laver et kunststykke med et reb, den ene strinter det ud af bukserne på. En kone med tørklæde slår ham med et ris. En fjerde mand, der er næsten upåklædt står nedenfor og tisser i en spand. Det er ikke, hvad nutiden forventer at finde i en kirke eller i sammenhæng med fromme billeder.

Middelalderen så anderledes på livet og på troen. Dette kan være et billede af, ikke nadveren med noget uvedkommende støj, men et passionsspil, der blev opført i kirken til påske. Vi kender det andre steder fra, at det er kirkespillene, der kommer op på væggene og

Foto: Nadvermotivet med den tissende mand i nederste venstre hjørne.

ikke en luftig idé om biblens begivenheder. Det gælder både de samtidige billeder i Ågerup ved Holbæk og billederne i Råsted i Jylland, som er fra 1175. Ved kirkespillene i 1400-tallet var der klovn og gøglere, som muntre indslag ind imellem de alvorlige scener. Et sådant synspunkt kan også forklare mange af de andre uvedkommende bipersoner, der myldrer rundt i motiverne. Det vi ser er så en illustration af en levedagelse af påskeberetningen ved et skuespil, hvor folks trang til underholdning blev tilgodeset. Det kan forekomme os og vor mere bornerte tis sært, men mon ikke det er en langt mere realistisk skildring af begivenhederne i påsken for små 2000 år siden end al pænheden, vi plejer at omgive dem med?

Litteratur:

Saxtorph, Niels M.: Danmarks kalkmalerier, København 1986.

Danmarks Kirker, bd.I, Københavns Amt, udg. af Nationalmuseet, København 1944.

Dahlby, Fridthiof: Symboler i kirkens billedsprog, København 1985.

Svenskestenen

af Rita Holm

Vi har i Ledøje-Smørum et enestående fredet historisk monument - Svenskestenen. Hvor stenen før lå frit så den var synlig fra mange sider, ligger den idag indeklemt ved et dårligt vedligeholdt og tildels overgroet hjørne og en grim jordvold med hegn om.

Stenen blev brugt som symbol på Ledøje-Smørums frihedskamp for godt tyve år siden - kampen for ikke at blive lagt under Ballerup kommune, men forblive en selvstændig kommune. Formålet var at kunne administrere nærdemokratiet bedre og i højere grad at kunne pleje de særlige interesser i vor kommune.

Og netop svenskestenen er symbol på en særpræget lokalhistorie. Gennem næsten 350 år har vi dokumentation for at hverken Ledøje sogn eller især Smørum sogn - med de fire landsbyer - fandt sig i uretfærdighed eller undertrykkelse, men protesterede mod centralmagten, godsejere, provster m.m.

I 1640 klagede Smørum bønderne over Øvre Værebros mølle, hvor mølleren stemmede vandet op så Værebros Å ikke havde et frit løb. Det forårsagede at vandet især ved Sørup og Smørumovre bredte sig udover de flade engarealer og ødelagde græsgangene. Vi har ikke undersøgt hele forløbet og kan derfor ikke give en særlig redegørelse for sagen.

I 1659 slår Smørumbønder nogle svenske soldater ihjel (omtales nærmere nedenfor)

I 1740 vandrer ca.100 bønder fra Smørum, Hove, Sørup m.m. til Øvre Værebros mølle for igen at klage til mølleren. Det ender med at de graver mølledæmningen igennem og vandet skyller møllen væk.(omtales i J.P.Jørgensens bog)

I 1803 protesterer Smørumovre og Smørumnedres bymænd over den ny fattiglov, de vil ikke betale og da fogen og gendarmer kommer, barrikaderer de sig og det opløses først da der lyder et skud. (omtales i J.P.Jørgensens bog)

I 1973-74 protesterer Ledøje-Smørums befolkning

Foto: Svenskestenen ca. 1919.

mod at blive lagt under Ballerup kommune ved de store kommunesammenlægninger. Så der er tradition for oprør, hvilket vil sige, at vi har en farverig fortid, som vi alle bør værne om og værdsætte.

Vi kender alle til svenskekrigen 1658-60, hvor den svenske konge Carl Gustav, som var i krig i Polen, drog mod Danmark, da Frederik d.3 erklærede krig mod Sverige. Den svenske hær bestod for det meste af professionelle krigskarle fra bl. andet Tyskland nærmere bestemt Brandenburg. Aksel Lassen skriver i sin bog: »Skæbneåret 1659« at de professionelle foruden, at være rå karle, også førte pest og andre sygdomme med sig til Danmark. Efter kirkebøger og skattemister påpeger han at mellem 20-30% af befolkningen i Sønderjylland døde af krigens sygdomme. I nogle landsbyer op til 50% og i andre kun få %.

Foto: Svenskekongen Carl Gustav betragter bombardementet af København med gloende kugler.

Om det samme har gjort sig gældende på Sjælland ved vi ikke, da der ikke er lavet nogen undersøgelser her, og for Ledøje-Smørums vedkommende er den ældste kirkebog brændt i 1679. Vi kan derfor ikke undersøge hvor mange der døde i den periode. Derfor har vi kun synsforretningerne for området, som blev skrevet i august 1660, der dog viser at en hel del aldrig vendte tilbage til deres gårdspladser, da krigen var slut. De er formodentlig døde, enkelte er måske flygtet og har ikke turde vende tilbage. Da en ældre kvinde dør i Brøndby skriver præsten at hun før havde boet på en stor gård i Smørumnedre, men da hendes mand blev såret af svenske soldater og senere døde, flygtede hun og turde aldrig vende tilbage.

Svenske lejesoldater i Ledøje og Smørum.

J.P.Jørgensen skriver om krigen: En dag i høsten blev folk i Smørum og Ledøje sogne opskræmt ved, at flokke af rå krigere trængte ind i byerne, plyndrede gårdene og bortjog beboerne, der for at bjerge livet måtte søge tilflugt i moser og krat, indtil »Salvogarden« ankom til beskyttelse.

Imidlertid indesluttede Carl Gustav København, og på Brønshøj mark anlagde han en befæstet lejr for sine krigere, opført af tømmer fra nedbrudte bøndergårde. Og da høsten omtrent var til ende blev byerne påny udplyndret, idet fjenden bortførte hele afgrøden i strå og kærne, samt bohøve fra bøndergårdene, hvilket blev ført til Brønshøjlejren.

I Smørumovre blev af mangel på såsæd tre gårdes marker ikke besået, og en gård, hvor mand og kone var bortdøde, blev nedbrudt og henlå øde. Og da der overalt var stor mangel på såsæd, blev høsten 1659 såre ringe. Alt kvæg i byen havde fjenden bortrøvet »pånær tre kid«.

I Smørumnedre ranede de rovgriske krigere så meget af høsten, at bønderne næppe beholdt tilbage, hvad de behøvede til livets ophold, og da al sæderug var bortført, blev der i 1659 ikke avlet rug på byens marker. Sognefogden Niels Hansen, der havde boet i byen i 16 år på en af de bedste gårde (Storgården) - nu Ryttergården red. - var en anset og velstående mand. Men da han gjorde indsigelser mod krigernes adfærd, blev han og hustruen mishandlet, alle deres

ejendele dem frarøvede, og gården nedbrudt. Han flygtede fra byen og fik senere bevilling som betler. Et par andre af byens gårde blev ligeledes nedbrudt, og de øvrige gårde led større eller mindre molest. Og byens marker henlå i krigsårene næsten øde.

Rompes to gårde blev nedbrudt, og markerne henlå øde, da mændene var bortjagede (Rompes jorde blev efter krigen udlagt til herregården Edelgave red.)

I Nybølle synes bønderne at have gjort modstand mod byens udplyndring, hvorfor de led særlig stor overlast.

På lignende måde var bønderne i Hove genstand for udplyndring og overlast.

I Ledøje blev bla. Brydegård, som stod nybygget, nedbrudt og ført til lejren ved Brønshøj. Af en besværing fra bymændene fremgår, at byen havde lidt meget - præstegården blev flere gange udplyndret og uagtet præsten Christoper Hansen havde betalt »Souvergarden« til beskyttelse, blev han mishandlet af de rå soldater »der trak ham i hår og skæg«. For at redde livet flygtede han fra præstegården og for ikke helt at forlade sine menigheder, søgte han ly i den afsides liggende, skovbevoksede Ås Falstebo (ved Golfbanen red.) mellem Ledøje og Smørumnedre bymarker, hvor han tog ophold i nogle hytter, der var opført til læ for kvæget - og svinehyrder.

Præstens børn måtte ligeledes rømme, og kun præstekonen blev tilbage for at bispise de svenske officerer, og blev til belønning herfor trakteret med en ørefigen.

J.P.Jørgensen skriver videre:

Bønderne rejste sig til modstand mod svenskerne. De svenske soldaters grumme fremfærd manede mange steder befolkningen til at rejse sig mod disse plagånder. I Hove havde en skåning ca. 1650 fået en gård i fæste, og her opførte han en velbygget stuelænge. Men da de svenske krigere havde vel meget maskepi med skåningen, havde bymændene denne stærkt mistænkt for spioneri. Og da Carl Gustav med sin hær var brudt op fra København, overrumplede Hove bønder en flok svenske marodører, der havde søgt tilhold hos skåningen. Det kom da til en kamp, hvis udfald blev, at svenskerne blev nedhugget og skåningen rømte fra gården, som derefter stod øde et år.

Efter fredsslutningen blev gården delt og i den nyere tid udflyttet, men en del af den gamle stuelænge står endnu (1925 red.) på gårdens tomt som et hus-

mandshus, hvor svære bjælker og solide bygningsmåde vidner ikke alene om ælde, men også om, at man her har levninger af en ualmindelig velbygget gård, hvis gamle, åbne og massive skorsten var opført af stampet ler fra grunden op mod tagryggen; den stod indtil 1881 og var da så hærdet af sod og røg, at man var flere dage om at nedbryde den. Og i stuens loftbjælker ser man endnu mærker af økse-hug, der siges at være spor af den kamp, der 1659 fandt sted i stuen. For 60-70 år siden fandt man ved Flintbjergrenden nær Hove by nogle få skeletter. Man tør måske antage, at det har været levninger af de på gården nedhuggede svensker.

(Kampen er genfortalt til J.P.Jørgensens far i 1844, som var skolelærer i Sengeløse og var organist i Smørum kirke. Fundet af skeletterne er fortalt af den gårdmand, i hvis mose skeletterne blev udgravet).

I Smørumnedre kom det til særlig hård kamp med svenskerne. Også her havde en flok marodører slået sig ned for længere tid. Om dagen plyndrede de i omegnen, og om natten holdt de svirelag i den gård, hvor de havde taget standkvarter. Omsider besluttede de Smørumbønder at gøre et forsøg på at blive de ubudne gæster kvit. Efter at bønderne i Sørup og Måløv havde tilsagt virksom bistand, blev der lagt en slagplan efter samråd med præsten Christoper Hansen, der som flygtning opholdt sig i et hyrdehus i skoven på Falsterbo-åsen.

På den til angrebet fastsatte nat sneg bønder, bevæbnede med høforke, slagler, økser o.lign. våben, sig i mulm og mørke fra de nævnte byer ned mod Smørumnedre og lejrede sig i engdragene uden om byen. Da svenskerne var gået til ro, blev der ved blus på bavnehøjen givet signal til angreb, og samtidig begyndte kirkeklokkerne at ringe. Nu stormede bønderne frem, omringede gården, hvor svenskerne havde taget kvarter, og rettede et rasende angreb på de søvndrukne krigere, der alle blev nedlagt efter at have udstødt eder og forbandelser over angriberne og truet med hævn, når deres våbenfæller atter kom til byen.

Ved dag gry kørte bønderne de faldne krigere ud på byens søndre udmark, »Ormehejde«, og jordede dem i en grusgrav, som derefter fik navnet »de svenske grave«. Man formoder, at blodbadet fandt sted i december 1659. »De svenske grave« henlå i den følgende tid upåagtet og forsømt, men sagnet om bøndernes blodige dåd forplantedes fra slægt til slægt indtil vore dage. Og i høsten 1912 fandt man ved

Foto: Maleri af Poul Larsen på væggen i Smørum kro – Smørumbønder graver mølledæmningen igennem ved Øvre Værebros mølle.

gruskørsel tilfældig en grav, med 10 velbevarede skeletter, hvis kranier alle bar mærker af bøndernes angrebsvåben og på enkelte var pandeben og brystben

helt eller delvis knust ved slag. På kranierne sad endnu enkelte levninger af hårvækst; men iøvrigt fandt man ikke det ringeste spor af beklædningsgenstande, knapper, våben eller lign. - Graven, der er fredlyst, ligger nær vejen mellem byerne Smørumovre og Pederstrup.

Svenskestenen - en fredlysning.

Det var derfor nærliggende at undersøge hvad denne fredlysning indebar og her er den afskrevet fra panteprotokollen:

Fredningen af »de svenske krigergrave«.

Københavns Amts Sønder Birk II
Skøde- og pantprotokol & N (1918 20/3 - 1919 5/3)

L 61 side 862 onsdag d.8.jan.1919.

Stempel 1 kr.

Jeg undertegnede Birthe Johanne Nielsen født Albrechtsen, enke efter gårdm. Christoffer Nielsen og iflg. adkomst tinglæst d.10 maj 1905 side A fredlyser her ved under Nationalmuseet på Statens vegne et på anført mærke består af en granitsten med indhugget indskription, det hviler på et underlag af beton. Beliggenheden er på anførte matr.nr. 20a op til diget, der danner skel med ejendommen matr.nr. 7 nord for vejen mellem Smørumovre og Pederstrup; men dets beliggenhed er iøvrigt nærmere betegnet på generalstabskort. Adgangen til mindesmærket sker ad en markvej eller sti fra nævnte vej og langs anførte skel-dige.

Dette mindesmærke forpligter jeg mig og alle efterfølgende ejere og brugere af ejendommen til at frede og værne om således at det ingenlunde beskadiges ved gravning, pløjning, bortførelse eller tilkørsel af sten, eller på nogen anden måde. Enhver beskadigelse, der med ejerens eller brugerens vidende og vilje tilføjes mindesmærket eller dette fundament, vil være at udbedre under nationalmuseets ledelse på ejerens eller brugerens bekostning således at mindesmærket bringes tilbage til sin tidligere stand.

Denne deklaration kan tinglæses på anførte ejendom. Retsanmærkninger m. hæftelser på samme m.v. fra-faldes.

Smørumnedre d.28/12 1918.

Birte Johanne Nielsen, Tilvitterlighed Søren Andersen og Marie Christoffersen.

(afskrevet på Landsarkivet For Sjælland og Bornholm d.4/9.96 af R.Holm)

J.P.Jørgensen fortæller at sagnet om kampen i Smørumnedre blev fortalt af gårdfæster Frands Nielsens enke i Smørumnedre i 1882. På Dansk Folke-mindesamling fandt jeg en optegnelse fra en ung pige fra Hove, der på en højskole i 1879 havde skrevet en stil om sin hjemegn og i stilen fortalte om de svenske krigere i Smørumnedre. Der er derfor god grund til at tro at det virkelig var en hændelse der fandt sted i 1659. På nuværende tid kendes kun et tilfælde mere fra Københavns amt og det skulle være en modstand mod svenske soldater ved Hedehusene på samme tid. Det må derfor siges at være en helt exceptionel ting, at både Hoves befolkning og Smørumnedres befolkning bistået af folk fra andre byer rejste sig til modstand mod de rå professionelle krigfolk.

Svenskestenen bør derfor nyde meget større opmærksomhed, som et symbol på frihed og et stør-slående historisk gravmonument.

Den virkelige tilstand i Ledøje og Smørum sogne 1660.

Hvordan så virkeligheden så ud, da svenskerne var forsvundet fra Københavns Amt, (det hed indtil 1660-61 Københavns len og hørte under Københavns slot). Efter arvehyldningen af Frederik den tredje besluttede man i juli 1660 at indsamle beretninger om landets til-stand. Det blev pålagt herredsfogderne at indsamle synforretninger og tingsvidner og de fik tre uger til arbejdet bistået af otte udvalgte mænd fra bøn-dergårdene i områderne.

Herredsfogeden Knud Worm boede indtil 1660 i Ledøje og han havde ansvaret for synsforretningerne i Smørum og Ølstykke herred. Hvordan det gik ham under krigen ved vi ikke, måske flygtede han tidligt indtil København.

Da synsmændene kom til Ledøje.

Ledøje by var så medtaget af krigen at synsmændene opgav at noterer hver enkelt gård, de skrev: Her udi er af de 20 kgl.gårde femten afbrudt og de sidste fem delvis afbrudt af fjenden. Der er kommet nogle til pladserne og begyndt at plante hytter.

Rumpe

Der udi er tvende gårde, slet i grunden afbrudt.

Smørumovre

Udi samme by er til kongelig majestæt og kronens 10 gårde som følger:

1. Jesper Jørgensens gård er 10 væggerum hugget af fjenden afbrudt, haver intet sået ej heller noget fæ, kvæg eller bæster, kan intet give for år 60. ad aare noget eftersom han får sået til, det og vil som hos de andre, som intet giver for år 60.
2. Niels Jensens gård er brøstfældig, haver intet sået, haver kun 1 lejeko ellers intet , giver intet for år 60.
3. Erik Mogensen haver sået 4 tdr.rug og 4 tdr.byg lånekorn, haver 1 lejeko og 6 lejefår og 1 øg, kan for år 60 intet give mere end 2 skæppe rug.
4. Torsten Sørensen sået 3 tdr. rug 1 td.byg alt lånekorn, haver intet levende kreaturer, kan intet give for år 60.
5. Peder Hansen sået 3 skp rug og 3 skp.byg alt lånekorn, haver 1 lejeko og 1 bæst, er flux arm, så han kan intet give for år 60.
6. Peder Sørensen haver sået 3 tdr. eget rug 1 1/2 tdr.låne byg, haver 1 lejeko og 2 bæster er forarmet kan intet give for år 60.

7. Laurits Pedersen sået 4 skæppe rug, 1 tdr.låne byg, haver 1 lejeko og 2 bæster, er og ruineret, så han kan intet give for år 60.

8. Michel Christensen sået rug 8 skæpper, byg 2 1/2 tdr. en del lånekorn, haver 1 lejeko 4 lejefår, er lejet i København, 2 bæster, kan for armod intet give for år 60.

9. Peder Jespersen sået til rug 5 tdr., byg 8 tdr, blandkorn 1 tdr. og havre 1 tdr., haver 1 lejeko og 4 lejefår, kan give for år 60 2 skæppe byg, ad åre vil han stræbe at han ved guds hjælp give fuld landgilde.

10. Peder Andersens gård er slet af fjenden afbrudt og intet sået til.

Smørumnedre

I denne by var 12 gård, så som efterfølgende med kirkegårds jord.

1. Jens Pedersen havde sået rug 10 skæppe, lånebyg 4 tønder, havde intet andet end 1 bæst. kan intet give for år (16)60.

2. Johan Rasmussens gård af fjenden slet afbrudt og gjort øde.

3. Peder Jørgensen sået 3 tdr.rug og 6 tdr.byg deraf de 3 trd lånt, har to køer og 2 bæster, han giver for år 60 - 3 skæppe byg.

4. Peder Jensen sået 8 skæppe rug, 6 tønder låne byg, 1/2 tønde havre, haver hverken køer eller so, alene 2 bæster, haver armod, men skal dog være duelig og vil gerne sætte vange, men kan for år 60 intet give, men af åre efter som han får midler til at så til.

5. Anders Lauritsen haver sået 16 skp.rug og 6 tdr.lånebyg, haver intet qvæg, men de der haver været er taget til børnegods (børns arv) af hans hus er tre fag faldet ned, kan intet for år 60 give.

6. Per Olufsen sået rug 6 skp., byg 8 skp. idet hele lånekorn, haver intet qvæg, 1 bæst, er slet forarmet, og går og tigger, kan for år 60 intet give.

7. Per Lauritsens gård er halvparten af fjenden afbrudt, haver dog sået - 2 tdr rug og 3 tdr lånebyg, haver intet qvæg uden to gamle øg, er arm kan intet.

8. Laurits Olsen er tjener til Måløv kirke sået - 8 skp.rug og 3 skp.byg til halm, haver intet kvæg, et fodernød øg, kan intet give for år 60.

9. Oluf Jørgensen sået - 8 skp.rug og 5 tdr.lånebyg, haver intet qvæg, 1 lejeko og nogle skarns bæster, er meget forarmet, så kan intet for år 60 give, men ad åre noget eftersom han får sået til, ligesom de andre der for år 60 intet give.

10. David Pedersen sået 3 tdr.byg lånt, ingen rug, sidder på en øde plads, kan intet give.

11. Niels Hansens gård er ganske afbrudt og øde, så ingen svarer til pladsen.

12. Niels Lauridsens gård lige så.

Nybølle

Der udi er 7 gårde store og små kgl.maj. og kronens

1. Anders Nielsens gård er ganske forfalden, haver sået 2 1/2 tdr.rug og 2 tdr. lånebyg, haver intet kvæg, i bæst, kan intet give for år 60 om han skal vedblive.

2. Oluf Hansen sået rug 4 skæppe, lånebyg 2 tdr. er ganske forarmet.

3. Erik Andersen sået rug 4 tdr og 4 tdr lånebyg haver 1 ko, 2 bæster, som er dog alt vurderet til børnegods, så han haver intet at give af.

4. Per Svendsen sået rug 1 tdr, lånebyg 3 tdr. Gården er af fjenden ruineret, haver intet kan for armod intet give.

5. Hans Olsen sået rug 1 tdr., lånebyg 1 tdr. og det halve af gården er nedbrudt, haver intet kvæg, 1 bæst, kan intet give.

6. Christen Pallesen rug 5 skæppe, byg 8 skæppe lånt, haver intet, så han kan ikke blive ved gården.

7. Niels Børresen sået 2 tdr.rug, og 2 tdr. lånebyg haver 1 ungko og 2 bæster, såer så godt som intet, er ellers forarmet, så der intet for år 60 at få.

Da Hove ikke hørte under Københavns slot, men hørte under Vartov hospital, har vi ingen opgørelse for byen, men et andet sted nævnes at alle gårde i Hove er afbrudt af fjenden.

Det er tydeligt at Ledøje og Smørum sogne var temmelig forarmet og ruineret af krigen. Der var ingen kvæg på gårdene kun nogle få lejede dyr og de få heste var ringe og usle. Markerne havde ikke været tilsået et par år og da der ingen kvæg var tilbage kunne markerne heller ikke gødes. Al sædekorn var bortført og bønderne måtte låne lidt korn hist og her. Det er tænkeligt at kornet er lånt af Københavns slot, idet enhver godsejer havde pligt til at sørge for sine fæstebønder, både ved at hjælpe dem på fode, hvis de var uden skyld i deres ulykke, samt at bistå dem i retssager. Derfor er det muligt at kornet stammer fra det kongelige kornkammer.

Også skovene i amtet blev synet og Knud Worms mænd skrev:

Herlev lund befindes afhugget og øde uden nogle få stumper og strækninger, så den herefter ikke kan agtes for nogen skov. Lunden (Hove lund) findes og meget afhugget, er dog en del ved magt. Måløv skov: findes ved magt, uden nogen få træer er afhugget og bortført, Kong skov (Kongeskoven Smørumnedre) er den største del afhugget og bortført, er dog nogle træer ved magt, Veksø skov findes en del afhugne og bortført, er dog nogen få træer ved magt. Slaglund skovvängen findes den største del af eg og bøg afhuggen og bortført, er dog nogen træer ved magt, Slaglund storskov findes en stor del egeskov afhuggen og ganske bortført. Næsten alle de unge bøge er afhugne og bortført og en stor del af eg og bøg er afbrændt.

Flere skove endnu er nævnt, men af det her omtalte se det at skovene var temmelig ødelagte efter krigen.

Det var et næsten helt ny samfund beboerne skulle bygge op igen, og med den stærke selvopholdelses-

drift ser vi da også at man allerede i sommeren 1660 har tilsået markerne i Ledøje-Smørum med lånt sæd og husene er man ifærd med at opbygge - kun nogle få væggerum (fag) står der, men man er igang og får også opbygget samfundet igen. Men en ting blev dog ved at følge efter krigen. Før 1658 bestod meget af træværket i husene af egetømmer, der var gårde der havde bulvægge (yder murene var af stor træplanker vandret) af eg, men på grund af svenskernes voldsomme byggeri - de byggede på kort tid en by til 10.000 mand og denne by havde en udstrækning omtrent som den indre by i København. Der ved forsvandt næsten al ege- og bøgeskov i Københavns amt, og bønderne måtte tage til takke med fyrretræ, der ikke havde den samme holdbarhed. Fremover blev huse og gårde i Københavns amt bygget af fyrretræ med lerklinede mure, det gav meget mere vedligeholdelse af gårde og huse.

Kilder:

Jørgensen, J.P.: Historiske optegnelser om Ledøje-Smørum sogne.
Rentekammeret, Synsforretning over kgl.gods 1660 (RA) 214,30
Københavns sønder birks panteprotokol side 862 (LA)

De drog ud.....

af Rita Holm

I forrige århundrede skete der en folkevandring fra de europæiske lande mod vest til USA. Også mange danskere ca. 500.000 udvandrede til USA mod Sveriges mere end 1 mill. Hovedårsagen var den stigende befolkningstilvækst, der gjorde det vanskeligt at finde arbejde og forsørge sin familie. Også misvækst var årsag til udvandring især slog kartoffelhøsten fejl i Irland og forårsagede hungersnød, hvor mange led sultedøden. Derfor udvandrede mange irer til USA. Af mindre årsager kan nævnes religionsforfølgelse, personlige problemer o.s.v.. I dag oplever vi at mange amerikaner forsøger at finde deres rødder i Europa, deres slægtshistorie. Ledøje-Smørum Lokalkrav havde i 1989 besøg af Dale og Nadine Flinders fra Lebanon i Illinois. De forsøgte at finde Dales slægt i Tyskland og Irland og Nadines slægt i Sverige og Danmark.

Nadines forfader Julius Lindqvist udvandrede i maj 1867 sammen med sin søster Thora Johanne Marie og en bror Svend Lindqvist og hans kone Maren Andersen. Julius fandt en dansk pige i USA, Anna Marie Rasmina Larsen, og giftede sig med hende i 1869. Thora giftede sig med Maren Andersens svoger i Cedar Falls, Iowa. Julius var født i Hove 1843 som søn af smed Svend Lindqvist og Karoline Andersen. Svend Lindqvist udvandrede eller gik på valsen fra Landskrona til København. Her traf han en pige fra Sct. Jørgen bjerg ved Roskilde. De giftede sig og flyttede til Hove, efter det første barn var født. Svend blev smed på Hove mølle og boede i et hus på området overfor Hove mølle kaldet Tungen. Der lå to huse, som er nedrevet for flere år siden.

Svend og Karoline fik fem børn, der alle gik i Smørum skole. I 1851 hængte Karoline sig og vi kender intet til årsagen til hendes selvmord. Svend giftede sig igen, han havde bl.a. brug for een der kunne være mor til de fire børn, der da var henholdsvis 6-12 år gamle. De fik sammen en søn Carl Lindqvist, der blev i Danmark og bosatte sig omegnen af Ledøje-Smørum og Ballerup.

Da Svends børn med Karoline blev voksenalderen udvandrede de alle til USA. Vi kender ikke den direkte årsag og

Foto: Julius Lindqvist f. 1845 i Hove og hans kone Anna Marie Rasmina Larsen. Han døde i 1911 i Iowa og efterlod sig ni børn.

Nadine fortalte os at hun ærgrede sig over at hun ikke i tide havde spurgt sin far om hans danske bedsteforældre.

Svend Lindqvist blev fyret fra Hovemølle i 1860 på grund af alder og da Svend havde boet i en embedsbolig under Hove mølle, måtte han fraflytte og det eneste sted han havde at flytte til var Smørum fattighus. Måske var det med til at børnene besluttede at drage til USA. De tre udvandrede ca. 1867 og Hans Andreas udvandrede i 1888.

Svend, Thora og Hans Andreas til at bo i Newbraska, hvortil mange dansker udvandrede og Julius bosatte sig i Iowa.

Nadine var meget glad for vore oplysninger og vi sendte senere billeder af fattighuset, hvor hendes far og stedmoder boede til deres død. Som tak sendte Nadine os billeder af dem, der drog ud og de er fotograferet i USA.

Senere fandt vi flere oplysninger om Hans Andreas Lindqvist.

Hans Andreas Lindqvist

I foråret 1854 kom den 13 årige Hans Andreas tilskade med sit ben. Han fik et stort sår på benet som der gik »benæder« i efter hvad præsten sagde. Sognet besluttede at indlægge den alvorlig syge dreng på Almindelig Hospital i København, og betale hans ophold, da forældrene ikke havde de fornødne midler til opholdet.

Hans Andreas var så syg, at han lå på hospitalet i flere måneder. Det viste sig at benet ikke stod til at redde, men måtte amputeres.

Da Hans i december samme år kom hjem fra hospitalet, havde hans hospitalsophold kostet kommunen 103 rigsdaler. Det var næsten halvdele af kommunens sociale udgifter. Hans Andreas gik så hjemme hos sin far og stedmor, men de økonomiske forhold i hjemmet var ringe og Hans havde givet allerede som tolvårig været med til at tjene lidt til føde. I stedet fik de hjælp til at forsørge Hans Andreas, der blev sendt på omgang hos bønderne i Hove og Nybølle og humpende rundt på et ben måtte han på denne måde modtage sin hjælp bestående af måltider på de forskellige gård i al slags vejr.

I 1857 blev Hans Andreas konfirmeret og præsten foreslog sognerådet at finde en læreplads til ham som skrædder, så Hans Andreas kunne tjene sit brød og ikke ligge sognet til byrde.

Sognerådet fandt at det var en god ide og der blev averteret i »Berlingeren« efter en læreplads mod en betaling til skrædderen mod at tage ham i lære. I september havde man fundet en skrædder Mogensen og der blev udfærdiget en kontrakt fra 1.oktober 1857, hvorefter Mogensen fik udbetalt 20 rigsdaler årlig til klæder og renlighed for at have Hans Andreas som lærling.

Inden Hans Andreas drog indtil København forsynede kommunen ham med en ny vest, trøje og et par benklæder. Han fik desuden et par sko - åbenbart havde

Foto: Thora f. Lindqvist og gift med Anders O. Anderson. De boede i Cedar Falls, Iowa.

han også fået et kunstigt ben. Den 23.december året efter søgte hans mester og en bandagist Lars Olsen om tilladelse til at lavet et »mekanisk ben« til Hans Andreas, men da sognerådet hørte at prisen var 30 rigsdaler ville de selv undersøge om ikke det kunne fås billigere og formanden godsejer Tutein påtog sig det.

I marts 1859 søgte instrumentmager Olsen om betaling til et par sko til Hans Andreas »krogben«. Det bliver bevilget.

Et par måneder senere besluttede sognerådet at nedsætte betalingen for Hans Andreas og meddelte skrædder Mogensen at han fremover kun kunne modtage 10 rigsdaler årlig for Hans Andreas.

Vi kender ikke Mogensens reaktion på nedsættelsen af beløbet, men i juli måned forsvandt Hans Andreas fra sin læreplads antageligt på grund af uoverensstemmelser mellem lærling og mester.

Ledøje-Smørum får oplysninger om udeblivelsen,

Foto: Hans Andreas Lindqvist skrædder. Kom til USA i 1883 og boede hos sin søster Thora. Han døde i 1919 i Red Cloud, Nebraska.

men inden de foretager sig noget dukker Hans Andreas igen op hos sin mester.

Det ulmer dog stadig mellem mester og lærling og den 25.aug., kun en måned efter, meddeler Mogensen at han har bortvist sin skrædderlærling på grund af dovenskab og trossighed. Præsten Stockholm tog kontrakt til Mogensen og fik genoprettet forholdet mellem lærling og mester, men i december samme år skrev Mogensen igen til sognerådet og meddelte at han trods vedvarende advarsler til lærlingen og på grund af sine egne mindre heldige forhold, ikke kan beholde lærlingen længere end til den forestående jul.

Det accepterer sognerådet og der averteres igen efter en mester, der vil fortsætte lærekontrakten, da Hans Andreas kun mangler et år.

Vi hører ikke mere til sagen og må derfor gå ud fra at Hans Andreas blev færdig med sin læretid, da han nedsætter sig i USA som skrædder.

Det er jo ejendommeligt at vi på intet tidspunkt hører

kritik af Hans Andreas, først da sognerådet nedsatte det årlige beløb fra 20 til 10 rigsdaler blev der pludselig utilfredshed med lærlingen.

Fra Hove udvandrede også Hans Andersen. Han var gift med Ane Pedersdatter og havde otte børn. Da konen og hendes nyfødte døde i barselseng, udvandrede han med otte børn, hvoraf den mindste var 2 år. En bedrift vi andre selv i dag ville have betænkelighed ved. Vi har fået en forespørgsel om denne familie fra en efterkommer i Washington D.C., som vi har besvaret, men ikke hørt yderligere fra.

Før 1860 udvandrede Jeppe Fuglsang fra Ledøje til Australien for at grave guld, men vi kender ikke hans skæbne i det fremmede.

Få år før, blev han flere gange afhørt om mordet på en malkepige, fra en af gårdene i Ledøje. Det kan være at sladderer jog ham væk.

Fra Smørumnedre udvandrede Anders Nielsen fra Gammeldamsgården - født 1841 - til USA. Han oparbejdede en god virksomhed i Californien og sendte senere bud efter ungdomskæresten Anna og så fra Smørumnedre. Under et besøg på Gammeldamsgården i 1910 døde deres 12 årige datter.

Fra Jørgen Bjerregaard i Ballerup har vi modtaget en kopi af et brev, der lå i det danske konsulatarkiv i Chicago. Det drejer sig om Peter Nielsen som den 8 sept. 1972 var på besøg på Gammeldamsgården. Han skrev til den danske konsul i USA om han ville hjælpe ham med at få 500 dollars, han havde tilgode hos den amerikanske regering: » Jeg har været soldat i den Nordamerikanske tjeneste ved syvende newyork kavalireregimente, jeg mener at der skulle være en dusør til mig for den tid, jeg lod mig hverve i marts 1865«. Peder Nielsen fortæller at han skulle have 1000 dollars for tre års tjeneste, men krigen ophørte få måneder efter han var indtrådt i hæren og han fik derfor kun 500 dollars ved aftrædelsen.

Peter Nielsen mente nu at han stadig havde de resterende 500 dollars tilgode.

Omkring 1920 drog forvalteren på Edelgave Neergård-Madsen til USA, men den unge datter Marie Larsen fra Ryttergården rejste til USA for at møde ham og de blev gift derovre.

Der er mange flere der drog ud og nogen kom hjem igen. Arkivet vil meget gerne høre om dem og ligeledes måske kopierer breve og billeder fra dem, der drog ud.

Arkivet

af Rita Holm

I oktober 1995 fik arkivet en forespørgsel fra et hollandsk forlag om vi ville være med til at lave en bog med titlen »Ledøje-Smørum i gamle postkort«. Bogen skulle være på 80 sider og indeholde 76 billeder. Det var absolut ikke nødvendigt at alle billeder skulle være postkort, der måtte også være gruppebilleder af personer, kendt personer osv.

Det blev pålagt at perioden skulle være fra 1880-1940 og at hver billede skulle forsynes med en tekst på mellem 400-900 skrivetegn. Det var undertiden lidt besværligt, for nogle billeder fyldte måske mindre end 400 og andre mere end 900 og så måtte der tælles og skrives om.

Da forespørgslen var stilet til arkivlederen blev det undertegnede, der påtog sig opgaven. Det havde ovenikøbet altid været et ønske hos mig, men besværet med at rejse penge til en udgivelse, havde hidtil afholdt os fra at påbegynde den opgave. Derfor var det en stor glæde at arbejde med udvælgelsen af billederne, men også særdeles vanskeligt for det ene billede var mere interessant end det andet og dog måtte der kun være de omtalte 76 billeder. Desuden skulle der skrives en indledning på 5000 tegn, der dog ikke måtte være kommunens historie.

Opgaven blev løst og det var med spænding jeg ventede på svar fra forlagt, der kort og godt sagde god kvalitet i billeder og en særdeles tilfredstillende tekst. Bogen er nu udkommet og vi håber rigtig mange vil interessere sig for den.

Vi har igen i år haft mange skolebørn på besøg og en del børn, der i skolen havde opgave om deres lokalsamfund. Også slægtsforskere, nye husejere samt Københavns Amtsmuseumsråd har fundet vej til arkivet.

Yderlig er Københavns Amtsmuseumsråd ved at udarbejde en rapport om kulturhistoriske steder i vor kommune og til forundersøgelsen bad de arkivlederen agere guide i området. Vi afsatte en hel dag på en mørk regnfuld oktoberdag til besøg og fotografering på kulturhistoriske steder og især blev vi hilst velkommen af Gunnar Larsen på Hove møllegård, hvor vi fik mange uvurdelige oplysninger om møllen.

Vi har før skrevet om arkivets pladsproblemer og i den anledning var kulturchef Mogens Weber på besøg i arkivet. Vi har senere modtaget et brev om at byrådet ikke ser sig istand til at hjælpe os.

Alt i alt et godt og travlt år i arkivet og jeg vil gerne her sige vore trofast medarbejdere tak for deres store arbejde i årets løb, uden dem så det sort ud for arkivet.

Også en stor tak for de mange fotos og dokumenter vi har lånt eller fået i årets løb.

Lokalsamlingen

Også lokalsamlingen har i årets løb nydt godt af de mange betænksomme mennesker, som har skænket fine gaver til samlingen. Ofte siger folk lidt undskyldende »jah, jeg samler på så meget«, men det er jo netop disse mennesker som er det bærende element i arkivers og museers samlinger, da meget allerede ville være smidt ud, mens det var forholdsvis nyt. Så derfor også en tak til de mange, der har tænkt på os i det forløbne år.

Foto: Hove Mollegård.

Sponsor

**Ejendomsmægler Viggo og Jesper Axelsen
LI.Smørum krydderurter**

